

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE

**PRAVOSLAVÍ V ČESKÉ REPUBLICĚ. PŘÍKLAD VYBRANÉ OBCE
ORTODOXNÍ CÍRKVE.**

Bakalářská diplomová práce

Obor studia: Kulturní antropologie

Autor: Daniela Kroupová

Vedoucí práce: Mgr. Jakub Havlíček, Ph.D.

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma „Pravoslaví v České republice. Příklad vybrané obce ortodoxní církve“ vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem při její tvorbě použila.

V Olomouci dne

Podpis

Poděkování

Chtěla bych zde poděkovat vedoucímu bakalářské práce Mgr. Jakobovi Havlíčkovi, Ph. D., za jeho četné rady při tvorbě této práce a za jeho vstřícnost při konzultacích. Dále bych chtěla poděkovat svým respondentům, kteří si našli čas a umožnili mi uskutečnit s nimi rozhovory. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině a blízkým, kteří mě po dobu mého studia podporovali.

Anotace

Jméno a příjmení:	Daniela Kroupová
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Obor studia:	Kulturní antropologie
Obor obhajoby práce:	Kulturní antropologie
Vedoucí práce:	Mgr. Jakub Havlíček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Pravoslaví v České republice. Příklad vybrané obce ortodoxní církve.
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřená na pravoslavnou církev v České republice, zkoumá její vznik a vývoj. V rámci konkretizace se pak práce soustřeďuje na zvolenou pravoslavnou obec v Olomouci, která byla zkoumána pomocí kvalitativních technik zúčastněného pozorování a hloubkových rozhovorů. Práce se soustředí na původní podobu zvolené pravoslavné obce, kterou zkoumá pomocí historických zdrojů, a následně na její současnou podobu a fungování.
Klíčová slova:	Pravoslaví, pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku, pravoslavná církevní obec, historický vývoj, současný stav.
Title of Thesis:	Orthodox Church in the Czech Republic. Example ofan Orthodox Church Community.
Annotation:	My Bachelor thesis is focused on Orthodox Church in Czech republic, as it examines its formation and progression.As the way to concretize, this thesis focuses on Orthodox community in Olomouc, which was investigated with qualitative technique

	of participated observations and deep interviews. Thesis centers on prime state of chosen Orthodox community, which is researched by historical sources and afterwards by its current shape and functioning.
Keywords:	Orthodox Church, Orthodox Church in Czech republic and in Slovakia, Orthodox community, historical progress, current state
Názvy příloh vázaných v práci:	Příloha 1 TABULKY Příloha 2 NICEJSKO – CAŘIHRADSKÉ VYZNÁNÍ VÍRY Příloha 3 FOTOGRAFIE
Počet literatury a zdrojů:	67
Rozsah práce:	74 s. (107 015 znaků s mezerami)

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 METODOLOGIE	10
1.1 Výzkumný design.....	10
1.2 Techniky výzkumu.....	10
1.3 Výzkumné otázky.....	12
1.4 Volba participantů.....	12
2 NÁBOŽENSTVÍ A SPOLEČNOST	14
2.1 Role náboženství a víry v české společnosti	14
2.1.1 Sociologické teorie.....	14
2.2 Pravoslaví	15
2.2.1 Pravoslavná víra	16
2.2.2 Pravoslavná církev	17
2.3 Církev	17
2.3.1 Vymezení církve podle biskupa Gorazda.....	18
3 POČÁTKY ČESKÉHO PRAVOSLAVÍ.....	20
3.1 Reformní hnutí.....	20
3.2 Církev československá.....	21
3.2.1 Pravoslavná krize uvnitř Církve československé.....	22
3.3 Pravoslavná církevní obec v Praze.....	26
3.4 Sjednocení Gorazdovy frakce a pravoslavné církevní obce v Praze.	28
3.5 Roky 1926–1942.....	29
3.6 Roky 1945–1989.....	31

3.7	Počty věřících během historického vývoje.....	33
4	PRAVOSLAVNÁ CÍRKEVNÍ OBEC VE SVÝCH POČÁTCÍCH	35
4.1	Chrám sv. Gorazda.....	35
4.2	Pěvecký sbor.....	37
4.3	Život pravoslavné církevní obce	38
5	PRAVOSLAVNÁ CÍRKEVNÍ OBEC V OLOMOUCI V SOUČASNOSTI.....	41
5.1	Popis církevní obce v Olomouci.....	41
5.2	Život církevní obce	43
5.2.1	Bohoslužby	43
5.2.2	Akce.....	45
5.2.3	Křty, svatby, pohřby	46
5.2.4	Výuka náboženství.....	47
5.2.5	Pěvecký sbor	48
5.2.6	Chrám	49
5.3	Změna kněze	50
5.3.1	Reakce na odvolání	50
5.3.2	Pohled kněží na vedení církevní obce.....	52
5.4	Shrnutí.....	52
	ZÁVĚR.....	55
	LITERATURA A ZDROJE	56
	SEZNAM ZKRATEK	64
	SEZNAM PŘÍLOH.....	65

ÚVOD

Historickým kontextem vzniku a vývoje pravoslavné církve na našem území se zabývám velmi podrobně, protože se domnívám, že je to podstatné pro pochopení pravoslavné církve u nás, ale také pro pochopení zkoumané pravoslavné církevní obce. Tato obec patří mezi nejstarší pravoslavné církevní obce na našem území a prošla stejným vývojem jako celá pravoslavná církev u nás. Kromě pohledu do historie se v části práce také zabývám současným stavem pravoslavné církevní obce v Olomouci.

Hlavním předmětem výzkumu se stala pravoslavná církevní obec v Olomouci, u níž jsem se snažila zjistit, jakým způsobem funguje a jaké poskytuje zázemí svým věřícím, kteří jsou díky dnešní globální společnosti různých národností. Obec jsem také zkoumala v jejích počátcích, kdy se formovala a kdy mezi její příslušníky patřili spíše věřící české národnosti. Tento výzkum jsem provedla pomocí dobových pravoslavných periodik, v nichž se zkoumaná obec jevila jako velmi činná. Chtěla jsem tedy zjistit, zda je tomu tak i v současné době, tedy po více než devadesáti letech.

Současný stav církevní obce jsem zkoumala pomocí kvalitativního výzkumu, pro který jsem si zvolila design případové studie a využila jsem techniky sběru dat, jimiž byly rozhovory a zúčastněné pozorování. Tato část výzkumu probíhala od února 2017 do března 2018. Během této doby se změnil duchovní správce pravoslavné církevní obce v Olomouci, proto jsem do práce zařadila i tuto změnu, která obec ovlivnila.

Důvodem, proč jsem se rozhodla zkoumat pravoslavnou církevní obec v Olomouci, byla vlastně zvědavost. Jako člověka vychovaného v římskokatolickém prostředí mě zajímalo, jak funguje jiná větev křesťanství, v tomto případě ta pravoslavná. Pravoslaví jsem chápala spíše jako víru východních národů, proto mě velmi překvapilo, když jsem se s postupem

výzkumu dozvídala, že pravoslavná církev byla na našem území založena českými lidmi jako církev uctívající staré křesťanské tradice.

1 METODOLOGIE

V této kapitole se budu zabývat metodologickými postupy využitými při tvorbě této bakalářské práce, volbou a popisem zvoleného výzkumného designu, vybranými výzkumnými technikami, jež byly využity při sběru dat, výzkumnými otázkami a v neposlední řadě volbou participantů. Celý výzkum je postaven na kvalitativním přístupu, proto tedy výzkumný design i techniky budou vycházet právě z něj.

1.1 Výzkumný design

Pro tento výzkum byla po dlouhém rozhodování nakonec zvolena případová studie, jež patří mezi základní designy kvalitativního přístupu a je designem empirickým. Jeho hlavním cílem je komplexní porozumění, ať již jednomu, nebo více různým či stejným případům v jejich celistvosti (Švaříček, Šedřová, 2007: 96–100).

Vybraným případem pro tuto práci se stala pravoslavná církevní obec v Olomouci, kterou jsem zkoumala stejně jako pravoslaví v České republice v historickém kontextu, jenž mi umožnil větší vhled do dané problematiky. Kromě toho jsem také zkoumala současný stav vybrané církevní obce.

Jelikož je téma vzniku pravoslaví v českých zemích zatím málo probádané, staly se pro mě hlavním sekundárním zdrojem publikace historika Pavla Marka, který se tomuto tématu intenzivně věnuje. Neznamená to však, že jsem se nesnažila čerpat i z jiných existujících sekundárních zdrojů, avšak jejich informace nebyly tak důkladné jako ve zmíněných publikacích.

1.2 Techniky výzkumu

Design případové studie umožňuje použít pro sběr dat různé techniky výzkumu, jež výzkumníka více přiblíží k porozumění danému případu.

Pro tuto práci jsem si zvolila zúčastněné pozorování, hloubkový rozhovor a dále práci s novinovými články v pravoslavných periodikách.

Hlavní metodou se pro tento výzkum stal hloubkový rozhovor. Z velké části se jednalo o rozhovory polostrukturované s danou osnovou otázek, jejichž pořadí se měnilo, ale hlavní důraz byl kladen na výpovědi respondentů. Uskutečnila jsem také několik nestrukturovaných rozhovorů, které nebyly nijak připravené, spíše vyplynuly z aktuální situace.

Zúčastněné pozorování je jednou z hlavních technik sběru dat v kvalitativních výzkumech, umožňuje výzkumníkovi více se sblížit se zkoumanou skupinou a pochopit její běžné návyky a také chování jedinců (Hendl, 2005: 191–196). Pro mě se stalo zúčastněné pozorování spíše doplňkovou technikou sběru dat, které mi sloužilo k lepšímu vhledu do obce a pomáhalo mi při tvorbě otázek k rozhovorům.

Jelikož se v práci zabývám i historickým kontextem obce, rozhodla jsem se pracovat s pravoslavnými periodiky, která vycházejí prakticky od jejího vzniku. Prvním periodikem byl list *Za pravdou: diecézní list Církve československé pro Moravu a Slezsko*, který začal vycházet v roce 1921. Po rozpadu této církve na Církev československou a pravoslavnou církev se stal periodikem právě druhé zmiňované (VKOL, 2018a). Od roku 1930 začal vycházet pod názvem *Věstník české pravoslavné eparchie* a v roce 1942 byl kvůli dobovým okolnostem zrušen (VKOL, 2018b). V roce 1945 byl časopis obnoven pod názvem *Hlas pravoslaví: věstník české pravoslavné eparchie* a jako takový vychází do současnosti (VKOL, 2018c). V roce 1999 byl převeden také do digitální podoby a zveřejňován na stránkách www.hlas.pravoslavi.cz, kde byl poslední příspěvek přidán v březnu roku 2012 (Hlas pravoslaví, 2018). V tištěné podobě vychází tento měsíčník stále a lze si ho zakoupit i přímo v chrámu sv. Gorazda (Pozorování: 11. 3. 2018).

1.3 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka tohoto výzkumu zní: **Jakým způsobem funguje zvolená pravoslavná církevní obec?** Jak se do života církevní obce zapojují pravoslavní věřící a jak působí na její chod? Jelikož se jedná o náboženskou obec, chtěla jsem také zjistit, jakým způsobem jim obec zprostředkovává duchovní vyžití a zda kromě vyžití duchovního jim umožňuje i vyžití jiného druhu.

Vedlejší výzkumná otázka zní: **Jaké změny se odehrály v dané pravoslavné obci od jejího založení do současnosti?** Tato otázka se zaměřila na historický kontext pravoslaví v České republice, zkoumala jsem důvody jeho vzniku a následný vývoj. Zaměřila jsem se tedy na celou pravoslavnou víru, ale zajímal mě i počáteční vývoj vybrané pravoslavné obce a následně pak její současný stav. Během výzkumu došlo ve zkoumané obci k nečekané změně duchovního správce, což velmi ovlivnilo její fungování i samotné věřící, proto se i touto otázkou v práci zabývám.

1.4 Volba participantů

Pro vstup do pravoslavné církevní obce jsem si zvolila gatekeepera, který se mi zdál jako člověk důkladně obeznámený s jejím fungováním i s jejími členy. V počátečním období výzkumu se jednalo opravdu o velmi užitečného člověka, který mi pomohl k většímu vhledu do obce a byl pro mě klíčovým informátorem. Avšak svou původní roli gatekeepera, kterou mi měl otevřít dveře k dalším členům obce, nesplnil v takovém rozsahu, jaký jsem si zpočátku představovala.

S druhým participantem jsem navázala kontakt díky participantovi prvnímu. Jednalo se o člověka, který do chrámu chodí již přes 20 let. Jde o člověka velmi aktivního v církevním životě i mimo něj. Poskytl mi mnoho potřebných informací a seznámil mě se třetím participantem, který se v církevní obci pohybuje dobu nejkratší.

Volba participantů tedy probíhala metodou sněhové koule, kdy mne respondenti díky vzájemným známostem na sebe odkazovali. Kromě těchto tří participantů, s nimiž jsem provedla hloubkové rozhovory, jsem se také díky pozorování seznámila s dalšími lidmi, se kterými jsem uskutečnila spíše rozhovory situační. Avšak tito první tři participanti byli mými klíčovými informátory, kteří byli v pravoslavné víře vychovaní, byli zapojeni do života obce a věnovali mi svůj čas, tedy splňovali požadavky kladené na roli klíčových informátorů (Soukup, 2014: 97–98).

Před provedením hloubkového rozhovoru byli participanti seznámeni s mou rolí výzkumníka a byli ujištěni, že informace, které mi během rozhovoru poskytnou, využiji výhradně ve své diplomové práci. S tím plně souhlasili, neměli námitky ani proti nahrávání celého našeho rozhovoru na diktafon s podmínkou, že tuto nahrávku nikde nezveřejním, bude tedy sloužit čistě jen pro mé výzkumné účely. Z etických důvodů se tyto participanty snažím v práci co nejvíce anonymizovat.

2 NÁBOŽENSTVÍ A SPOLEČNOST

V této kapitole se budu zabývat současným stavem religiozity v české společnosti. Budu se snažit o vymezení prostoru, ve kterém pravoslavná církve v českých zemích a na Slovensku působí. Dále se pokusím popsat pravoslavnou víru, její historický vývoj, specifika a organizační strukturu. V neposlední řadě se pokusím o vymezení pojmu církev.

2.1 Role náboženství a víry v české společnosti

Česká republika se podle mezinárodních srovnávacích výzkumů i podle výsledků sčítání lidu prezentuje jako jedna z nejvíce ateistických zemí světa. Tyto výsledky ovšem nedokazují, že jsou občané České republiky zcela nevěřící, pokud se ve výzkumech nepřihlásí k jedné z možných církví. Naopak mohou věřit v jednu z variant posmrtného života, předpovědi budoucnosti z horoskopů nebo v účinnost ochranných amuletů atd. (Lužný & Nešpor, 2008: 7).

Tento trend se nevyskytuje pouze v České republice, ale je celosvětový. Lidé například vypadávají z žité náboženské praxe, ale stále prohlašují, že věří v Boha nebo se hlásí ke specifickému vyznání víry nebo mají víru v Boha osobního (Taylor, 2013: 182). Velký zájem o magii je podle Greeleyho v zemích východní a střední Evropy způsoben spíše než komunistickou minulostí slovanskými kořeny těchto zemí. Jeho teorii je vytýkáno, že do této analýzy zahrnuje i severské země (Hamplová, 2009: 23).

2.1.1 Sociologické teorie

Další vysvětlení přináší teorie náboženské mobilizace, která hovoří o náboženském chování v ekonomických termínech¹ (Hamplová, 2009: 23).

¹ Tři předpoklady náboženské mobilizace: „1) náboženství je každý systém víry a praktik zabývající se otázkou konečného smyslu lidského života, který odkazuje na existenci nadpřirozena; 2)

Podle této teorie patří Česká republika mezi země s relativně regulovanou a monopolizovanou náboženskou ekonomikou, která omezuje nabídku náboženských produktů (Hamplová, 2009: 23). Kromě teorie mobilizace je velmi častá teorie sekularizace, což znamená snižování významu náboženských organizací a symbolů v jednotlivých společenských oblastech. Sekularizace je často považována za jev spojený s procesem modernizace společnosti (Václavík, 2010: 30–31).

Kromě předchozích teorií by se současným nezájmem o organizované náboženství a tím, že Česká republika patří mezi země Evropy s nejnižší návštěvností bohoslužeb, mohl souviset historický vývoj českých zemí. Jde zejména o husitství, následně o násilnou rekatolizaci českých zemí v 17. a 18. století, poté silný nacionalismus, který se objevil v 19. století a počátkem 20. století. Vliv měl i vznik samostatné Československé republiky, kdy někteří lidé odmítli staré hodnoty a došlo k hromadnému odchodu zhruba půl milionu lidí z římskokatolické církve. V druhé polovině 20. století měl na zájem o náboženství vliv komunistický režim (Hamplová, 2009: 27).

2.2 Pravoslaví

Slovo pravoslaví pochází z řeckého slova orthodoxia, které je odvozeno od slova orthos, což znamená správně, a druhého řeckého slova dokein, což znamená vyznávati. Do češtiny by se tedy složenina těchto slov dala přeložit jako pravá oslava Boha (PRC, 2012.)

Pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku je východní větví křesťanství. Od západní části křesťanství se pravoslaví definitivně oddělilo v 11. století, obecně se za rok tohoto rozchodu považuje rok 1054 (Nešpor & Vojtíšek, 2015: 491–492). Postupně se pravoslavná víra rozšířila

náboženské firmy jsou podniky, jejichž hlavním účelem je vytvořit, udržovat a dodávat náboženství; 3) tzv. náboženská ekonomika zahrnuje veškerou náboženskou aktivitu v dané společnosti a její principy se neliší od komerčních ekonomik.“ (Hamplová, 2009: 23)

do celého světa a do českých zemí ji přinesli učenci Cyril a Metoděj v 9. století² (PRC, 2012.).

2.2.1 Pravoslavná víra

Biskup Gorazd ve svém pravoslavném katechismu říká, že:

Náboženská víra je pevné přesvědčení, že jest Bůh a že jsme povinni žítí podle jeho svatého zákona (Gorazd II., 1950: 15).

Pravoslavná víra je velmi konzervativní, stojí na tradicích původního křesťanství (Nešpor & Vojtíšek, 2015: 493–494). Tato tradice představuje vlastní život církve a souhrn zkušeností, který byl předáván Ježíšem Kristem a jeho apoštoly (PRC, 2012). Dále vychází pravoslavná víra také z Bible a spisů církevních otců (Nešpor & Vojtíšek, 2015: 494). Pravoslavná víra pak především stojí na tzv. nicejsko-cařihradském vyznání víry, které bylo sestaveno na prvních dvou všeobecných církevních sněmech. První se konal v roce 325 v Niceji a druhý roku 381 v Cařihradu (Gorazd II., 1950: 15), (příloha 2 - nicejsko-cařihradské vyznání víry).

Pravoslavná víra neuznává očištěc, jak ho chápe katolická víra. Kněží se mohou před svým vysvěcením oženit, avšak po smrti manželky musí zůstat vdovci. Celibát je vyžadován pouze u mnišských řádů a u uchazečů o biskupské pozice (Petrušek & kolektiv, 1996: 836–837). Pravoslavní věřící uctívají Marii jako Bohorodici a svaté jako vzor křesťanského života (Nešpor & Vojtíšek, 2015: 495). Dále pak vidí Ježíše Krista jako jednu osobu, v níž se sloučí substance lidská, ale zároveň i božská, Ježíš Kristus je tedy pro ně bohočlověkem (PRC, 2012).

² Kníže Rostislav se obrátil na císaře Michala III. s prosbou o vyslání učenců, kteří by na Velké Moravě podnikli misionářskou a osvětovou činnost. Císař vyslal na Moravu dva učené bratry, Cyrila a Metoděje, kteří zde rozšířili východní bohoslužebný obřad přeložený do slovanštiny. Po smrti sv. Metoděje byli učedníci těchto dvou bratrů pronásledováni a byli nuceni z Velké Moravy odejít (Grigorič, 1928: 7–9).

2.2.2 Pravoslavná církev

Pravoslavná církev nemá jedno hlavní centrum ani jednu hlavu církve, která by ji řídila (Petrušek & kolektiv, 1996: 836–837). Je organizačně rozčleněná na více autokefálních, to znamená samostatných nebo autonomních církví (Šuleř & kolektiv, 2003: 11). Nejvyššími zákonodárnými orgány jsou všeobecné církevní sněmy, které jsou společné pro všechny pravoslavné církve na světě (Šuleř & kolektiv, 2003: 13). Pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku je autokefální a patří mezi patnáct autonomních pravoslavných církví na světě (PRC, 2012).

Hlavní administrativní jednotkou je patriarchát, který je v dnešní době téměř identický s autokefální církví. V čele církve pak stojí patriarcha, metropolita, katolikos nebo arcibiskup. Českou pravoslavnou autokefální církev neboli pražský patriarchát spravuje metropolita pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku³ (Štěpánová & Vychodilová, 2013: 28–29).

Pod patriarchát spadají eparchie, které sdružují jednotlivé církevní obce. Pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku má čtyři eparchie. V České republice to jsou pražská a olomoucko-brněnská eparchie, která byla ustanovena v roce 1949. Na území Slovenska to jsou prešovská a michalovská eparchie. Výkonným orgánem každé eparchie je eparchiální rada, v jejímž čele stojí biskup. Jednotlivé církevní obce v těchto eparchiích jsou spravovány duchovními, ale také sbory starších, které volí farní shromáždění (Štěpánová & Vychodilová, 2013: 29–30).

2.3 Církev

Zákon 3/2002 Sb. zákon o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon

³ V současnosti je to Rastislav, arcibiskup prešovský a metropolita pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku. (PPE, 2018)

o církvích a náboženských společnostech) charakterizuje církev a náboženskou společnost jako:

(...) dobrovolné společenství osob s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy, náboženskými obřady a projevy víry, založené za účelem vyznávání určité náboženské víry, ať veřejně nebo soukromě, a zejména s tím spojeného shromažďování, bohoslužby, vyučování, duchovní služby a případně obecně prospěšné činnosti (ČR).

Církev je určitým typem náboženské organizace a charakter jednotlivých církví závisí na jejich vztazích k příslušným státům, ve kterých působí, a také souvisí s jejich charakterem věrouky. Všechny křesťanské církve odvozují svůj původ z tzv. prvotní církve, kterou měl založit Ježíš Kristus, na něj navázali apoštolové. Katolické církve lze rozdělit na církve s apoštolskou posloupností, tzv. bez přerušeni biskupské jurisdikce od doby apoštolů dodnes (např. římskokatolická církev, řeckokatolická církev, pravoslavná církev aj.) a ostatní křesťanské církve, kam patří všechny protestantské denominace (např. Českobratrská církev evangelická, Církev československá husitská aj.) (Petrušek & kolektiv, 1996: 146–147).

Církev by se dále mohla definovat jako organizace, ve které je členství často dáno narozením, popřípadě konvertováním. Církev může také často odpovídat národnímu občanství či geografickým hranicím a projevuje se v ní univerzalizmus. Církev má také velkou byrokratickou organizaci a projevuje se v ní vůdcovství a kontrola věřících skrze profesionální duchovenstvo. Spása příslušníků určité církve je zajištěna milostí Boží, kterou stráží jednotlivé církevní organizace. V neposlední řadě je v církvi bohoslužba velmi formální a ukázněná (Lužný, 1994: 86–87).

2.3.1 Vymezení církve podle biskupa Gorazda

Biskup Gorazd (první biskup Církve československé) ve svém pravoslavném katechismu chápe církev jako společnost lidí, která byla

ustanovena Bohem, avšak založil ji jeho syn Ježíš Kristus k posvěcení a spáse lidí (Gorazd II., 1950: 61).

V tomto katechismu uvádí, že lidé v církvi:

1. věří, že Pán Ježíš Kristus jest jednorozený Syn boží, který na sebe vzal člověčenství, aby spasil lidi, 2. uznávají Pána Ježíše za svou společnou hlavu, 3. v jednotě s Pánem Ježíšem tvoří společenství víry, naděje, lásky a svatých tajin, 4. uznávají církevní řád, ustanovený od Pána Ježíše a chráněný řádně ustanovenými biskupy (Gorazd II., 1950: 61).

Dále ve zmíněném katechismu uvádí povinnosti církve, kterými jsou:

1. neporušeně zachovati starokřesťanské ústní podání, 2. správně vykládati Písmo svaté a rozlišovati je mezi všemi národy, 3. kázáním slova božího, službami božími, svatými tajinami a křesťanskou kázní vésti lidi k duchovní dokonalosti a svatosti (Gorazd II., 1950: 62).

3 POČÁTKY ČESKÉHO PRAVOSLAVÍ

Dříve než se začnu zabývat samotným vznikem pravoslavné církve v naší zemi, je důležité se podívat na její počátek, tedy na historický, myšlenkový a ideový kontext, který vedl k jejímu vzniku jako samostatné církve v českých zemích. Je proto nutné se vrátit na počátek 20. století, a to do doby vzniku samostatného československého státu. Teoreticky bychom se mohli vrátit ještě dále, do doby Cyrila a Metoděje, kteří jsou velkou inspirací pro české pravoslaví stejně jako Jan Hus. Určité známky pravoslaví se dají najít také v 18. a 19. století v habsburské monarchii, ale nejednalo se o českou autokefální církev, jako je tomu dnes, spíše o menší počet jedinců, který spadal pod jiné pravoslavné církve na našem území (Marek, 2004: 19–28). Chtěla bych se tedy zabývat počátkem 20. let 20. století, kdy se v naší zemi objevily snahy o konstituování autokefální pravoslavné církve, a následně jejím vývojem.

Období po první světové válce by se v naší společnosti dalo označit za velmi bouřlivé a jsou pro něj příznačné velké změny. Za hlavní změnu by se dal považovat rozpad habsburské monarchie a nástup nových států, mezi kterými byla i Československá republika. Další změny, které jsou pro vznik pravoslaví na našem území důležité, se odehrály v římskokatolické církvi. Požadavky na změny, které někteří kněží přednesli, nebyly přijaty, a tak tito kněží z velké části začali opouštět římskokatolickou církev a vzniklo nové hnutí s názvem Církev československá. Před vznikem této církve ovšem existovalo reformní hnutí, ze kterého právě tato nová církev vzešla (Marek, 2015: 18–19).

3.1 Reformní hnutí

Na počátku první Československé republiky existovalo reformní hnutí katolického duchovenstva, které neslo název Jednota katolického

duchovenstva (Kadlec, 1991: 240). V rámci tohoto hnutí vznikla v roce 1919 organizace nazývaná Ohnisko, jež byla názorově radikálnější nežli oficiální vedení Jednoty, které o Ohnisku zpočátku nevědělo (Marek, 2005: 116–120).

Oficiálně se tato skupina představila až v polovině roku svého vzniku, kdy se v Jednotě jednalo o delegaci do Říma, kde měla řešit jednotlivé požadované církevní reformy⁴. Členové Ohniska tvrdili, že delegace bude mít úspěch pouze tehdy, pokud bude nekompromisně obhajovat požadavky nejen jménem duchovenstva, ale celého českého národa (Marek, 2015: 21–22). Ve své podstatě se tato skupina domnívala, že tehdejší podoba katolické církve v Československu se nehodí pro novou demokratickou republiku (Marek, 2015: 24).

3.2 Církev československá

Požadavky nebyly v Římě vyslyšeny, a tak nespokojení kněží 8. ledna 1920 založili Církev československou, která na svou stranu strhla kolem půl milionu nespokojených věřících (Kadlec, 1991: 242). Jejím hlavním cílem bylo vybudovat moderní národní církev, která bude více vyhovovat nově vzniklému národu. Mezi její hlavní představitele patřili Karel Farský a Matěj Pavlík (Marek, 2015: 97–102).

Z dějin se učíme, že Římu nesmíme věřit, a proto musel přijít 8. leden 1920. A od toho dne, kdy Čechové poprvé od dob Husových promluvili svobodně, a naše církev vznikla, cítím vanouti dech Cyrila a Metoděje našimi lučinami. Pán vrátí nám dědictví našich otců. Stačí jen, aby náš lid vzal do ruky bibli a dějiny, stačí, aby náš lid, když kráčí po české hroudě, začal přemýšlet. Je to vědomí radostné, když si představím, že po této zemi, po níž jdu, kráčeli Cyril a Metoděj, Hus (Za pravdou, roč. 1, č. 1).

Tato nová církev však měla hned od svého vzniku závažný problém, protože ještě neměla přesně stanovené své liturgické postoje. Církev tedy

⁴ Požadavky reformistů: „1. Zřízení českého patriarchátu, 2. Rozšíření církevní samosprávy a možnosti laické spolupráce v ní, 3. Úprava práva patronátního a obsazování far, 4. Návrh na liturgii v lidovém jazyce, 5. Úprava kněžského studia a výchovy, 6. Zdobrovolnění celibátu.“ (Kadlec, 1991: 240)

začala hledat směr, kterým se ve svém počátku vydat, přičemž se jí nabízely tři možnosti. První možností byla inovace římskokatolické církve podle výše navrhovaných reforem. Slabinou této varianty byla absence mechanismu svěcení kněžstva a nedostatečné finanční zajištění. Druhou možností byl příklon k některé z již existujících církví, např. starokatolické, českobratrské, pravoslavné nebo jiné. Třetí variantou bylo vytvoření vlastní nedogmatické církve, pro kterou však v té chvíli neexistovala odpovídající věrouka a finanční zajištění (Marek, 2015: 133–134).

Z těchto variant byl zvolen příklon k pravoslaví a o pomoc při řešení počátečních problémů, jimiž byly nedostatečná věrouka, apoštolská posloupnost, svěcení duchovenstva a materiální výpomoc, byla požádána srbská pravoslavná církev (Marek, 2012: 52–53).

3.2.1 Pravoslavná krize uvnitř Církve československé

Navázání vzájemných vztahů mezi Církví československou a srbskou pravoslavnou proběhlo v roce 1920, kdy do Československa přijel srbský biskup Dositej. Ten se sešel v Karlových Varech se zástupci Československé církve a ostatními zástupci příkloněnými k pravoslaví v Československé republice (Marek, 2015: 133–139). Následně proběhl první sjezd členů Církve československé v Praze, který se konal 9. a 10. června 1920, kde se rekapitulovalo prvních pět měsíců této nové církve, provedla se také úprava věrouky a vytvořily se směrnice pro organizační práci. Na závěr sjezdu byl dán souhlas zástupcům jednotlivých církevních obcí k vyjednávání se srbskou pravoslavnou církví (Marek, 2015: 139–142).

V článku z novin *Za pravdou* se můžeme dočíst, že toto spojení bylo chápáno jako spojení s ostatními slovanskými státy.

Rozšíření pravoslaví v národě československém prostřednictvím Církve čsl. mělo mít ohromný náboženský, v důsledku toho i obecně kulturní význam. Národ čsl. by alespoň zčásti byl připojen k velikému světu pravoslavného Slovanstva (...) (*Za pravdou* roč. 1, č. 11).

Církev československá vypracovala 3. září 1920 memorandum, ve kterém žádala srbskou církev o přijetí, ale zároveň v něm stanovila určité podmínky, za kterých se stane pravoslavnou (Marek, 2008: 55). Tento dokument znamenal rychlé řešení problémů, o kterých jsem se již výše zmínila, ale zároveň to byl počátek tzv. pravoslavné krize uvnitř Církve československé, protože ne všichni členové této nové církve byli nakloněni spojení s pravoslavnou církví (Marek, 2004: 42).

Odpověď na memorandum dostala Československá církev v březnu roku 1921, kdy ji s sebou do Prahy přivezl pravoslavný biskup Dositej. Odpověď jako taková byla v podstatě kladná s výjimkou požadavků na svobodu svědomí a volný náboženský vývoj, dále na volbu ženatých kněží na biskupy a nový sňatek ovdovělých kněží. Tento postoj pravoslavné srbské církve opět vyvolal v řadách radikálů, kteří neměli k pravoslaví kladný vztah, velkou vlnu nepokojů (Marek, 2004: 44–45).

Následně proběhlo zdánlivé uklidnění situace, když:

Ústřední výbor církve československé v Praze na schůzi dne 7. května 1921 prohlašuje znova, že církev československá dle svého statutu a ve smyslu usnesení církevního sněmu ze dne 8. a 9. ledna t. r. stojí na ideovém základě 7 ekumenických sněmů a Nicejsko-cařihradského vyznání víry, že podporuje název „Církev československá“, ale v úředních stycích s východními církvemi pravoslavnými chce užívatí názvu „československá církev pravoslavná“ (...)

(...) Sněm přijal Ústavu církve československé, vypracovanou Ústředím pražským a předloženou vládě ku schválení. Na základě této Ústavy byla církev rozdělena na 3 diecése, západočeskou (s Prahou), východočeskou a moravsko-slezskou“ (Za pravdou, roč. 1, č. 9).

Následně požádala srbskou pravoslavnou církev o vysvěcení prvních tří biskupů pro své diecéze. Když na druhém sněmu, který se konal 29. srpna 1921, Církev československá závěry z prvního sněmu potvrdila, vnímala to srbská pravoslavná církev jako záruku, že Církev československá přijala dogmatické základy pravoslaví a převzala nad ním patronát (Marek, 2004: 46–48).

Volba biskupů v tomto počátečním období církve byla vnímána jako velmi vážný krok, před kterým varoval i tisk *Za pravdou*:

Církev československá stojí před vážnými rozhodnutími, která budou řadu let směřovat pro další její vývoj. Na sněmu církevním rozdělí se v menší správní celky, diecése a postaví v čelo těchto diecésí vůdce náboženského života, biskupy, v čelo celé církve metropolitu. Snad si budou všichni účastníci vědomi vážnosti a dalekosáhlosti těchto rozhodnutí, na nichž bude záviset budoucnost tohoto náboženského hnutí! (...)

*(...) Na osobnostech, které budou v čele náboženského vývoje diecésí, bude záležeti všechno, pravím úplně všechno, zdar a budoucnost církve, prospěch nebo nepospěch národa, buď náboženské obrození, nebo zpětné upadnutí do reakce, která na poli náboženském je nejhorší. V demokratických společnostech, tedy i církvích, záleží mnohem více na vůdčích osobnostech než ve zřízeních nedemokratických (*Za pravdou*, roč. 1, č. 8).*

Za biskupy tří ustanovených diecésí byli zvoleni: Karel Farský, Rudolf Pařík a Matěj Pavlík. Volba těchto biskupů vyvolala značné pobouření kvůli příslušnosti prvních dvou kandidátů k radikální části této církve. Z těchto důvodů mělo dojít ke svěcení biskupů ve dvou různých časových segmentech (Marek, 2004: 48–50).

Matěj Pavlík byl v roce 1921 pozván srbskou pravoslavnou církví do Bělehradu, kde byl vysvěcen na biskupa Církve československé pro diecézi moravsko-slezskou. Při svěcení přijal jméno Gorazd⁵ podle žáka sv. Metoděje (Aleš, 1998: 40–41). Členové srbské pravoslavné církve byli připojením nové pravoslavné církve potěšeni, jak dokazuje úryvek z článku v novinách *Za pravdou*:

Naši slovanští bratři Čechoslováci vracejí se k víře svých praotců, k společné a pravé víře slovanské, která kdysi slovanskými apoštoly a učiteli Cyrilem a Methodějem duchovně spojila Slovany severní a jižní. Oni vracejí se pod křídlo svobodomyšlné a snášenlivé církve pravoslavné, proto poslali do Bělehradu svého biskupa. Naše církev upřímně vyhověla prosbě i vyznání církve československé a vykonala tím svoji křesťanskou i slovanskou povinnost, již musila vykonati právě

⁵ „Gorazd byl rodem Moravan. Byl jedním z prvních učedníků Cyrila a Metoděje a byl s šesti jinými vysvěcen r. 867 při první návštěvě Metoděje v Římě. Vynikal učeností a byl horlivým stoupencem bohoslužby slovanské. Metoděj před svojí smrtí r. 885 ustanovil jej svým nástupcem.“ Po smrti sv. Metoděje byl i s ostatními učedníky vyhnán a odešel do Bulharska (*Za pravdou*, roč. 1, č. 14).

dnes, kdy ve velikém slovanském Rusku církev pravoslavná jest zajata a zneuctěna bolševickými bezbožníky a násilníky (Za pravdou roč. 1, č. 15).

Sami členové Církve československé v tomto spojení viděli jakousi kontinuitu:

Tušili jsme, že ve stopách Gorazda, který vyhnán z Moravy založil pravoslavnou srbskou, najdeme pravou cestu a nezklamali jsme se. Jsouce uznáni všemi pravoslavnými církvemi slovanskými a vyhradivše si svobodu a volný vývoj náboženský, pokračující v našich slavných tradicích husitských, navázali jsme prostřednictvím čsl. apoštola, biskupa Dositeje, bratrské styky s církví srbskou. Tato vzájemná akce byla korunována posledními událostmi: máme vysvěceného biskupa a jeho jméno je Gorazd (Za pravdou roč. 1, č. 13).

Problémy nastaly kvůli tomu, že církev nebyla ještě státem schválena, a tak Gorazdova funkce biskupa byla uznána až 23. listopadu 1922 (Marek, 2008: 66). Postava Matěje Pavlíka – Gorazda⁶ jako taková se zdá velmi respektovaná a ctěná, jak se můžeme přesvědčit v článku novin Za pravdou:

Br. Pavlík již od počátku svého působení v naší církvi projevil se nám nejen jako člověk opravdu dobrý a křesťanský, jenž přišel do církve, aby sloužil zde Bohu a lidem, ale ukázal ihned dosti ducha, postřehu a schopnosti dáti novému hnutí pozitivní program pracovní a tvůrčí, ideově i prakticky reformní (Za pravdou roč. 1, č. 19).

Do této doby byly v mladé církvi problémy spíše pod povrchem, otevřená krize propukla až v roce 1922, kdy Karel Farský a František Kalous vydali svůj Československý katechismus⁷ (Aleš, 1998: 41). Vydání této knihy

⁶ Biskup Gorazd II., svým občanským jménem Matěj Pavlík (1879–1942), byl původně římskokatolický kněz, který se velmi zajímal o modernistické hnutí. Před 1. světovou válkou a během ní byl duchovním správcem v ústavu pro choromyslné v Kroměříži. Na vzniku Církve československé se aktivně nepodílel kvůli léčbě své oční nemoci. 25. září 1921 byl vysvěcen na biskupa. V polovině roku 1924 z Církve československé kvůli sporům odešel. V listopadu roku 1925 byl zvolen správcem České náboženské obce pravoslavné a během jeho působení se obec rozvíjela. 25. června 1942 byl kvůli skrývání pachatelů atentátu na Heydricha zatčen a 4. září 1942 popraven. 4. a 6. září 1987 byl v Olomouci v chrámu sv. Gorazda slavnostně kanonizován (Jindra, 2015: 152–158).

⁷ Československý katechismus: učebnice pro mládež a věřící Církve československé z roku 1922. (DK) „Jednalo se o příručku, která měla v souhrnné formě prezentovat věrouku CČS, přičemž

vyvolalo značné rozpaky. Srbská pravoslavná církev ji jednoznačně odmítla, zatímco modernistické křídlo Církve československé se s ní ztotožnilo. Závažný dopad, jaký tato kniha měla, představovalo zamítnutí synodu srbské pravoslavné církve vysvětit Karla Farského a Rudolfa Paříka na biskupy a 26. února 1923 přerušili veškerá vyjednávání s Církví československou (Marek, 2008: 68–71). Tento krok byl učiněn během nepřítomnosti biskupa Gorazda, který v té době pobýval v Americe (Aleš, 1998: 41).

Gorazd na celou situaci reagoval složením své funkce, které pak následně odvolal, a situaci se naposledy rozhodl řešit na diecézním shromáždění v Přerově dne 18. března 1923. Gorazd měl představu o vytvoření pravoslavné frakce, která by fungovala uvnitř Církve československé, avšak byla by autonomním celkem s vlastní ústavou a správou. Gorazdův návrh byl dne 12. dubna 1923 ústřední radou Církve československé zamítnut (Marek, 2004: 55).

Odchod biskupa Gorazda se skupinou pravoslavně nakloněných věřících z Církve československé se uskutečnil 10. srpna 1924. Následně se tato skupina připojila k pravoslavné církevní obci v Praze. Tímto krokem byla ukončena tzv. pravoslavná krize uvnitř Československé církve (Marek, 2004: 58).

3.3 Pravoslavná církevní obec v Praze

V předválečném Československu existoval spolek s názvem Pravoslavná beseda, který vznikl v roce 1903. Jednalo se o poměrně malou organizaci, která nebyla pravoslavnou obcí, ale měla připravit podmínky pro vznik autokefální pravoslavné církve na našem území. Kvůli

obsahově popírala základy křesťanského náboženství a monoteismu a naznačovala ideový směr, kterým se chtělo ubírat radikální křídlo při výstavbě ČCS“ (Marek, 2004; 52).

okolnostem, kterými byly první světová válka a vznik nové Československé republiky, se spolek rozpadl (Šuleř & kolektiv, 2003: 68–69).

V roce 1918 vzniklo na jeho místě nové uskupení, kterým byla Československá obec pravoslavná, částečně navazující na základy Pravoslavné besedy. V jejím čele stál Miloš Červinka, bývalý místopředseda Pravoslavné besedy. K malé skupině Čechů se postupně přidávali legionáři z Ruska, kteří se tam setkali s pravoslavím. V roce 1919 sepsal Červinka stanovy spolku a předložil je k úřednímu schválení (Marek, 2004: 32). V roce 1922 bylo toto uskupení schváleno vládou jako náboženská obec s expoziturami na různých místech Československa (Aleš, 1998: 37).

Založení tohoto spolku bylo však pouze prvním počinem na cestě k autokefální pravoslavné církvi na území Československa. Aby se pravoslavná církevní obec mohla stát autokefální, musela se obrátit na jinou pravoslavnou autokefální církev, v tomto případě na srbskou pravoslavnou církev (Aleš, 1998: 37), a to dne 8. března 1920. Žádost se týkala pomoci s její tvorbou a pomoci materiální. Odpovědi na svou žádost se však spolek nedočkal, proto využil příležitosti, a to návratu biskupa Dositeje z Karlových Varů, který projížděl Prahou. Ten přislíbil, že informuje sabor srbské církve. Když se ale vrátil do Československa bez odpovědi srbské církve, předali mu členové pravoslavné církevní obce v Praze další žádost pro sabor srbské církve, která opět zůstala bez odpovědi⁸ (Marek, 2004: 34–35).

Protože se pražské církevní obci nedostávalo ze srbské strany odpovědi, rozhodla se požádat o pomoc cařihradského patriarchu. Ten na žádost o pomoc odpověděl kladně a dne 4. března 1923 vysvětil správce této náboženské obce archimandrita Sawatije na biskupa (Jindra, 2015: 16).

⁸ Proč srbská pravoslavná církev na žádost pravoslavné církevní obce v Praze neodpověděla je nejasné a dosud příliš neprozkoumané, je však jasné že již v této době srbská pravoslavná církev vedla jednání s Československou církví, která pro ni zřejmě představovala organizaci s větším počtem věřících (Marek, 2004: 35).

3.4 Sjednocení Gorazdovy frakce a pravoslavné církevní obce v Praze

V roce 1923 tedy v Československu existovaly dvě samostatné pravoslavné frakce, a to pravoslavná církevní obec v Praze pod patronátem Cařihradu a Gorazdova skupina pravoslavných vně Církve československé pod patronátem Bělehradu. Gorazd, který nesouhlasil s Farského katechismem, usiloval o vyřešení pravoslavné krize uvnitř Církve československé (Marek, 2004: 59–66).

Gorazd hledal východisko v jednání s církví starokatolickou, které se však nevydařilo. V září roku 1923 měl tedy dvě možnosti. První bylo připojit se k pravoslavné církevní obci v Praze a druhou bylo založit novou pravoslavnou církev, která by byla pod patronátem srbské pravoslavné církve (Marek, 2004: 67).

V roce 1924 se do situace mezi pravoslavnou církevní obcí v Praze a Gorazdovou frakcí pravoslavných vložily státní orgány, které měly zájem na vyřešení zdánlivě bezvýchodné situace. Jako vyslanec srbské pravoslavné církve s podporou vlády přijel do Prahy opět biskup Dositej, který po dlouhých jednáních přesvědčil Gorazda, aby vystoupil z Církve československé. Stalo se tak 21. července 1924 a 29. července se díky dohodě Dositeje, Sawatije a Gorazda spojily obě pravoslavné frakce na území Československa v jednu. Obě skupiny pravoslavných si ale zatím ponechaly své jurisdikční orientace, a to do doby, než se mezi sebou plně dohodnou (Marek, 2004: 69–74).

Přestože v počátečních měsících tato fúze dvou odlišných pravoslavných skupin fungovala, časem začalo docházet ke konfliktům, ať už způsobeným jejich odlišnými patrony či nárůstem pravoslavných věřících v Československé republice, jenž způsobil odchod některých členů z Církve československé. Začala se ukazovat nefunkčnost vedení obce,

a tak se nespokojení pravoslavní věřící v květnu roku 1925 rozhodli situaci vyřešit radikálně a podali stížnost na Červinkovo vedení pravoslavné církevní obce v Praze na Ministerstvo školství a národní osvěty (Marek, 2004: 76–79).

22. listopadu 1925 bylo svoláno všeobecné shromáždění pravoslavné obce do České Třebové a bylo zvoleno nové vedení, přičemž předsedou byl zvolen Isidor (Bohdan) Zahradník a novým duchovním správcem Gorazd (Marek, 2008: 106).

Shromáždění se přihlásilo pouze k jedné jurisdikci, a to srbské pravoslavné církve, která měla větší kontinuitu v Československé republice ještě z dob vlády Rakouska-Uherska. Tato kontinuita umožňovala pevné právní ukotvení pravoslaví v Československu a také dávala nárok na příspěvek duchovním (Aleš, 1998: 41–42).

3.5 Roky 1926–1942

Od ustanovení nového vedení probíhala snaha o vytvoření české pravoslavné eparchie se sídlem v Praze, která byla dovršena v roce 1929 (Aleš, 1998: 42). V jejím čele stál opět biskup Gorazd (Šuleř & kolektiv, 2003: 70). Eparchie prodělávala rozsáhlý vývoj, stavěly se nové chrámy, vznikaly nové církevní obce a ve školách se vyučovalo náboženství. Pravoslavní věřící uspořádali také v roce 1937 velkou pouť do Bělehradu (Jindra, 2015: 19–20).

Tato rozkvétající pravoslavná eparchie na našem území byla v roce 1938 kvůli okupaci připravena o téměř 2 000 věřících z okupovaného území. Představitelé české pravoslavné církve proto již v tomto roce uvažovali o spojení s Církví československou, které se nakonec neuskutečnilo kvůli rozdílným věroukám. Byla však zahájena jejich vzájemná spolupráce (Jindra, 2015: 24–27).

V době protektorátu Čechy a Morava byli čeští pravoslavní pod patronátem srbské pravoslavné církve, která nevyhovovala německým

úřadům, a proto se snažily, aby čeští pravoslavní změnili svou jurisdikci a připojili se k berlínské eparchii. Tyto snahy začaly už od roku 1939. V průběhu války česká pravoslavná církev udržovala vztahy se srbskou církví čím dál obtížněji, a to obzvláště od roku 1941, kdy byla Jugoslávie napadena Německem a Itálií (Jindra, 2015: 28–32, 61–62). Konečné připojení české pravoslavné církve k berlínské eparchii se uskutečnilo 21. listopadu 1941 (Marek, 2008: 181).

Když 27. května roku 1942 spáchali parašutisté atentát na říšského protektora Reinharda Heydricha, bylo vyhlášeno stanné právo a s popravami lidí, kteří se nějak podíleli na tomto atentátu nebo kteří ho jen schvalovali, se začalo téměř okamžitě. Prvním popraveným členem pravoslavné církve za schvalování atentátu se stal v Brně Jan Charbula, člen sboru starších, a jeho dcera (Jindra, 2015: 83–86).

Kaplan Petřek z chrámu sv. Cyrila a Metoděje v Resslově ulici v Praze schoval do krypty pod chrámem sedm parašutistů z různých operačních skupin, které působily na našem území. Mezi nimi byli i vykonavatelé atentátu na říšského protektora. Otec Petřek se staral o své schovance, přes řadu odbojářů sháněl potraviny, peníze, cigarety a další potřeby. Biskup Gorazd byl o této akci informován teprve krátce před zradou Karla Čurdy a obléháním kostela, k němuž došlo 18. června 1942. Zatýkání a vyslýchání lidí, kteří se podíleli na ukryvání parašutistů, začalo vzápětí, avšak například biskup Gorazd byl zatčen až 25. června (Jindra, 2015: 89–93 a 96–102).

Soud s hlavními postavami spojenými s ukryváním parašutistů se konal 3. září 1942. Obvinění byli odsouzeni k trestu smrti a 4. září 1942 byli popraveni. K popravě kaplana Petřeka došlo o den později (Jindra, 2015: 111–113). Dne 26. září začalo v celém protektorátu Čechy a Morava zatýkání duchovních a funkcionářů církevních obcí. Pravoslavné chrámy a kanceláře duchovní správy byly vyrabovány a církevní peníze, cennosti, písemnosti, úřední spisy i matriky byly zabaveny (Jindra, 2015: 119).

Dne 27. září byla pravoslavná církev v protektorátu zakázána (Marek, 2008: 182–183). Duchovní byli posíláni na práci do Říše. Avšak zákaz liturgické činnosti této církve neznamenal její konec. V některých místech byly bohoslužby konány tajně v domech či bytech pravoslavně věřících, avšak často bez duchovního, kterých bylo v této době velmi málo, protože většina byla na nucených pracích (Jindra, 2015: 124 a 128–132 & rozhovor: participant P.).

3.6 Roky 1945–1989

S obnovou pravoslavné církve se začalo ihned po skončení 2. světové války, kdy byl do jednotlivých obcí doručen dekret o neplatnosti rozhodnutí o zrušení pravoslavné církve v Československu. První bohoslužby se začaly sloužit v jednotlivých obcích hned první neděli po osvobození (Jindra, 2015: 132–133).

V prvních dnech svobody se začalo s úklidem a opravou chrámů, které tři roky jen pustly, a proto byly v bídém stavu. Také se začalo s hledáním církevního majetku, který byl během války církvi zabaven. Mezi něj patřily zvony, které se musely v průběhu války odevzdat, liturgické předměty, kněžská roucha a především matriky jednotlivých obcí (Jindra, 2015: 134–136).

Kromě hledání zabavených předmětů měla obnovená církev další problémy, jako byla absence biskupa, problém jurisdikce a touha po autokefalitě (Vopatrný, 1998: 27–29). Československá republika nadále zůstávala pod jurisdikcí srbskou, která se ovšem v této době potýkala také s poválečnými obnovami, a proto nemohla být silným spojencem při obnově českého pravoslaví (Marek, 2012: 243–244).

8. listopadu 1945 se v Olomouci sešlo eparchiální zasedání, které rozhodlo o změně jurisdikce ze srbské na ruskou. Byla rovněž vybrána delegace českých pravoslavných zástupců, která jela do Moskvy, aby svou

žádost předložila ruskému patriarchovi (Vopatrný, 1998: 31–34). Setkání se uskutečnilo v roce 1946, kdy delegace v Moskvě jednala o změně jurisdikce ve dnech 9. – 15. ledna (Vopatrný, 1998: 41). Synoda ruské pravoslavné církve 14. ledna 1946 přijala pod svou svrchovanost českou pravoslavnou církev. 5. února 1946 schválilo shromáždění eparchiální rady jednání v Moskvě a tím nabyl dokument kánonické i právní platnosti (Marek, 2012: 248–249). Do čela české pravoslavné církve poslala ruská pravoslavná církev exarchu Jelevferije, který se stal arcibiskupem pražským a českým (Vopatrný, 1998: 5253).

V letech 1946–1947 se uskutečnil návrat volyňských Čechů z bývalé Volyňské gubernie⁹, z nichž mnozí byli pravoslavného vyznání. Díky těmto nově příchozím vzrostl počet pravoslavných v českých zemích téměř o 30 000 (Vopatrný, 1998: 56 a 57). Dalším, kdo rozšířil řady pravoslavné církve v Československu, byli katolíci východního ritu, kteří byli násilně převáděni na pravoslavnou víru (Marek, 2012: 264–267).

Počátkem 50. let začala církev přemýšlet o vyhlášení autokefální pravoslavné církve v Československu, když splnila všechny podmínky potřebné na dosažení tohoto statusu. V této době měla čtyři eparchie, čtyři pravoslavné biskupy, dostatek věřících, církevních obcí i chrámů (Vopatrný, 1998 : 90–92). Proto mohla být dne 8. prosince 1951 pravoslavná církev na našem území slavnostně vyhlášena za autokefální (Marek, 2012: 259–260).

Navzdory tomu, že se pravoslavná církev v Československu stala autokefální, stále ještě nebyla zcela samostatná. Minulý komunistický režim zasahoval více či méně do jejího řízení a pravoslavná církev byla naladěna na vlnu dobové politiky. Například v roce 1968, kdy se uskutečnilo tzv. pražské

⁹ Češi začali odcházet do Volyňské gubernie v druhé polovině 19. století, kde skoro dvě třetiny těchto přistěhovalců přijali pravoslavnou víru. Po 2. světové válce se kvůli politické situaci začali vracet zpět do vlasti. (Boháč, 1999: 47)

jaro, pravoslavná církev vítala tyto změny jako pozitivní, ale s příchodem okupace a během následné normalizace svůj kladný přístup ke změnám roku 1968 zapřela (Marek, 2012: 337–342).

Velký problém, který během komunistického režimu pravoslavná církev řešila, představoval nedostatek kněžského duchovenstva. Nejdříve se snažila získávat duchovní z vlastních obyvatel díky krátkým kurzům na univerzitě, ale ty se ukázaly jako nefunkční a noví kněží z nich odcházeli s nedostatečnou kvalifikací. Následně se proto rozhodla pro vypůjčení kněží z ruské pravoslavné církve, ovšem toto řešení bylo jen dočasné (Marek, 2012: 307–318).

V roce 1989 po pádu komunismu v Československu mohla církev opět po dlouhých letech svobodně rozhodovat o své budoucnosti. Musela ovšem čelit další překážce, kterou bylo rozdělení Československa na dva samostatné státní celky. Tento problém se podařil vyřešit díky shodě věřících a duchovenstva všech čtyř eparchií na církevním sněmu v Prešově, který se konal 11. a 12. prosince 1992. Pravoslavná církev v Československu se rozhodla zůstat organizací jednotnou se změnou názvu na Pravoslavnou církev v českých zemích a na Slovensku (Šuleř & kolektiv, 2003: 74–75) a metropolitní rada se rozdělila na dvě části, a to na metropolitní radu pro české země a metropolitní radu pro Slovensko (Marek, 2012: 388).

3.7 Počty věřících během historického vývoje

Je důležité se také zaměřit na počty věřících v jednotlivých letech, proto je do práce zařazena také statistika Českého statistického úřadu o počtu obyvatelstva podle náboženského vyznání a pohlaví. Jednotlivé tabulky s těmito daty jsou zařazeny dále v práci v příloze tabulky.

První československé sčítání lidu proběhlo 15. února 1921. Bylo to také první sčítání lidu v nové republice po první světové válce, předchozí se uskutečnilo v roce 1910 (ČSÚ, 2018a.). Do sčítání z roku 1921 již byla

zařazena Církev československá, ke které se v této době přihlásilo 523 232 věřících. V tomto sčítání bychom také našli 9 221 lidí hlásících se k víře pravoslavné, ovšem nejedná se o příslušníky církve pravoslavné, která vznikla v roce 1924 (příloha č. 1, tab. č. 1).

Další sčítání lidu uskutečněné v roce 1930 nám již přináší informace o věřících této pravoslavné církve, i když musíme brát v úvahu i příslušníky jiných pravoslavných církví na našem území. Je vidět značný nárůst věřících od prvního sčítání o téměř 15 tisíc lidí, tedy bylo zjištěno 24 488 pravoslavně věřících na československém území (příloha č. 1, tab. č. 2). Je to doba vzniku nových pravoslavných obcí a počátečního konsolidování této církve (viz 3.5. Roky 1926–1942). První sčítání lidu po skončení 2. světové války se uskutečnilo 1. března 1950, tedy již za komunistického režimu (ČSÚ, 2018b.). Z výsledků, které toto sčítání přineslo, je opět patrný nárůst pravoslavně věřících, a to již o více než 25 tisíc (příloha č. 1, tab. č. 3). To jistě odpovídá procesům, jakými byly například příchod volyňských Čechů a nucený přechod řeckých katolíků k pravoslaví (viz 3.6. Roky 1945–1989).

Další výsledky ukazující počty obyvatelstva podle vyznání a pohlaví ze sčítání lidu jsou dostupné až v roce 1991, tedy po pádu komunistického režimu v Československé republice, a na rozdíl od předchozích dvou sčítání, která vyzněla pro pravoslavnou církev kladně a ukazovala prudký nárůst jejích věřících, toto sčítání je pravým opakem. Ukazuje prudký pokles věřících o téměř 30 tisíc (příloha č. 1, tab. č. 4). Jistě to nebyl jednorázový pokles, ale probíhal právě v průběhu čtyřiceti let, z nichž tyto údaje chybí (ČSÚ, 2018b). Výsledky z posledního sčítání v roce 2011 mluvily oproti předchozímu sčítání opět pro pravoslavnou církev v České republice kladně. K této víře se přihlásilo o tisíc lidí více než v roce 1991 (příloha č. 1, tab. č. 5).

4 PRAVOSLAVNÁ CÍRKEVNÍ OBEC VE SVÝCH POČÁTCÍCH

Pravoslavná církevní obec v Olomouci vznikla v roce 1924, tedy ihned po rozchodu s Církví československou. A v této době

(...) přistoupilo do pravoslavné církve na 1400 duší, z nichž v krátké době asi 200 se vlivem českoslov. agitace, vedené od osoby k osobě, vrátilo, zvláště ve Chválkovicích, do církve československé (Rezek, 1934: 4).

Jak již bylo zmíněno, je zřejmé, že mezi oběma obcemi panovalo značné napětí, jedna agitovala proti druhé. Kromě těchto útoků ze stran Církve československé musela nově vzniklá obec čelit dalším problémům, jimiž byly chybějící prostory pro bohoslužby a církevní pěvecký sbor,

(...) bez něhož si nelze pravoslavných bohoslužeb představit (Rezek, 1934: 4).

Podle záznamů tehdejšího faráře Rezka, který byl prvním pravoslavným knězem v této církevní obci a sloužil zde do roku 1942 (Rezek, 1934: 4; Jindra, 2015: 213).

4.1 Chrám sv. Gorazda

Prvním velkým problémem této nové pravoslavné církevní obce bylo tedy nalezení prostor, kde by se mohly sloužit bohoslužby. Ty byly nakonec nalezeny v kapli Božího těla v tehdejších Jánošíkových kasárnách¹⁰, v nichž se konaly bohoslužby od roku 1924 do roku 1939, kdy byl postaven nový pravoslavný chrám v Olomouci. V této kapli si mimo jiné nechala pravoslavná obec nainstalovat pro své potřeby i ikonostas¹¹, jeden z důležitých prvků pravoslavných chrámů (Novák, 2009: 21–24).

¹⁰ Jánošíkovy kasárny byly umístěny v jezuitském konviktu a dnes jsou jednou z budov Univerzity Palackého v Olomouci. (UP)

¹¹ Ikonostas odděluje chrámovou loď od oltářní části. V ikonostasu jsou zabudovány troje dveře, na nichž jsou vyobrazeny ikony, stejně jako po jejich bocích. Ikonostas je velmi důležitý během pravoslavných církevních obřadů. (Český rozhlas, 2018)

Avšak tato církevní obec, která měla během 20. let 20. století zhruba 500 členů, z nichž se duchovního života účastnila přibližně polovina, přičemž věřících stále přibývalo, se v druhé polovině 30. let rozhodla pro stavbu vlastního chrámu. Tato stavba a následně její svěcení bylo důležitým momentem v tomto počátečním období pravoslavné církevní obce (Novák, 2009: 22–24).

V roce 1936 po skončení hospodářské krize vznikl stavební výbor a začaly se uskutečňovat peněžní sbírky na stavbu chrámu. U některých věřících je patrná opravdová touha po chrámu, příkladem mohou být manželé Skácelovi¹², kteří byli ochotni prodat dům a na stavbu věnovat 40 000 Kčs tehdejší měny. 9. května 1937 byla podepsána stavební smlouva a 13. června 1937 byl vladykou Gorazdem posvěcen základní kámen tohoto chrámu (Novák, 2009: 24).

Samotné svěcení chrámu sv. Gorazda, pojmenovaném po jednom z učňů sv. Cyrila a Metoděje, proběhlo 29. května 1939. Slavnostní průvod se sešel v 8 hodin ráno u Jánošíkových kasáren a odtud vedl k novému chrámu (Věstník roč. 10, č. 7).

V jeho čele byl nesen kříž, olomoucký prapor sv. Prokopa a vlající korouhve, za nimiž kráčely bílé družičky, děvčátka a hoši v krojích; druhou skupinu tvořila dospělejší mládež, další byly pěvecké sbory, jejichž mohutnějšímu zpěvu s obdivem naslouchaly tisíce diváků na ulicích, čtvrtou skupinou byli kněží, za nimi oba přeosvojení archijerejové Dositej i Gorazd, za nimi hosté z řad státních úřadů, církví, spolků, korporací a našich dobrodinců, členové eparchiální rady, sboru starších a pak nepřehlédnutelná řada mužů a žen (Věstník roč. 10, č. 7).

¹² Manželé Skácelovi patřili mezi členy olomoucké církevní obce již od roku 1924 s krátkou přestávkou, kdy se v roce 1927 přestěhovali do Brna, ale v roce 1930 se opět stali členy této církevní obce. Pan Skácel patřil mezi členy sboru starších a spolu se svou manželkou byli i členy chrámového pěveckého sboru (Rezek, 1934: 6–8). Tento manželský pár jistě patřil mezi hlavní postavy této obce, jak se můžeme dočíst v článku z periodika *Za pravdou*:

(...) prostorný sál „U Republiky“ sotva stačil pojmuti všechny účastníky, kteří přišli se rozloučiti s br. ředitelem Eduardem Skácelem a jeho milou chotí, kteří odcházejí natrvalo do Brna (Za pravdou, roč. 7, č. 22).

Pokud si uvědomíme dobové okolnosti, kdy byla republika okupována nacistickým Německem, a přihlédneme k výčtu účastníků průvodu, je tedy zřejmé, že se jednalo o velmi důležitou událost nejen pro danou pravoslavnou církevní obec, ale také pro pravoslavně věřící, kteří se zde sjeli z blízkého i dalekého okolí, a v neposlední řadě pro obyvatele Olomouce (Novák, 2009: 24).

Chrám sv. Gorazda¹³ však sloužil pouhé tři roky, než byl stejně jako ostatní majetek české pravoslavné církve kvůli dopadům heydrichiády zabaven německou armádou. Duchovního správce chrámu otce Josefa Rezka postihl stejný osud jako mnohé pravoslavné představitele, byl poslán na nucené práce. K obnově chrámu došlo znovu po skončení 2. světové války (Novák, 2009: 24–25, 33–34; Jindra, 2015: 213).

4.2 Pěvecký sbor

Během pravoslavných liturgií se nepoužívají hudební nástroje, pouze lidský hlas (Rozhovor: participant P.). Proto byla absence církevního sboru značným problémem, který však vyřešil biskup Gorazd,

(...) který – sám výtečný hudebník – jal se ve svém bytě cvičiti hrstku nadšených zpěváků, z nichž později za vedení inž. Andronika, pak řed. Pivoňky, uč. Kaisera a konečně za osvědčeného vedení bra. Karla Fialy vyrostlo naší nábož. obci pěv. těleso, které nám mnozí závidějí (Rezek, 1934: 4).

Pěvecký sbor byl v počátcích pravoslavné obce velmi činný. Účastnil se zájezdů do jiných pravoslavných obcí a měst, zpíval při liturgiích, ale i sbory z ostatních náboženských obcí pořádaly zájezdy do Olomouce (Rezek, 1934: 10–16). To svědčí o vzájemné propojenosti, spolupráci a solidaritě, která mezi jednotlivými církevními obcemi panovala.

Kromě pravoslavných liturgií byl tento pěvecký sbor také velmi aktivní při nejrůznějších akcích konaných přímo v Olomouci. Jako příklad

¹³ Od roku 1949 je Olomouc sídlem biskupa olomoucko-brněnské eparchie a chrám sv. Gorazda byl povýšen na katedrálu (Nešpor & Vojtíšek, 2015: 514).

Ize uvést účast při panychidě za padlé jihoslovanské vojáky nebo také pěvecká účast při přesunu ostatků těchto vojáků do mauzolea jugoslávských vojáků v Bezručových sadech v roce 1926. Sbor se také zúčastnil svěcení základních kamenů chrámů v jiných pravoslavných obcích (Rezek, 1934: 10–16 & Novák, 2009: 23).

Konkrétněji se o činnosti tohoto pěveckého sboru můžeme dozvědět z novinového článku, který shrnuje jeho aktivitu v roce 1927.

Pěvecký sbor měl 84 zpěv. zkoušek, zpíval ze 66 sv. liturgií při 35, z toho 32 v naší kapli, 1 u památníku v Mich. výpadě (Vidov dan), 1 ve Štěpánově a 1 v Chudobíně, při 6 církevních úkonech, při 6 svatbách, při 14 pohřbech a 4 večírcích, čímž se jeví celková číslice 149. Stálých členů čítá ke dni 31. prosince 1927 33 (Za pravdou, roč. 8, č. 16).

4.3 Život pravoslavné církevní obce

Důležitým zdrojem informací pro pravoslavné věřící bylo v této době periodikum *Za pravdou*, které vycházelo nejdříve v Olomouci a později bylo vydáváno v Praze pod názvem *Věstník pravoslavné eparchie* (viz 1.2. *Techniky výzkumu*). Tato periodika informovala své věřící o dění v eparchii, ale také se v nich objevovaly krátké zprávy z jednotlivých obcí a pozvánky na jednotlivé akce různých církevních obcí.

Kromě liturgií a bohoslužeb se členové této pravoslavné církevní obce scházeli například při členských večerech a členských schůzích. Tyto akce se pořádaly v různých restauracích v Olomouci. Pozvánky na ně byly uveřejňovány v periodiku *Za pravdou* například v takovémto znění:

V neděli 15. ledna t. r. o ½ 8. hodině večer koná se v Olomouci – Nových – Sadech v restauraci u Šrotů členský večer s pěvecko-hudebním programem. Navštivte tento večer v blízkém předměstí Olomouce co nejčastěji (Za pravdou, roč. 8, č. 2).

Program těchto večerů byl nejčastěji vyplněn přednáškami, zpěvem chrámového sboru nebo zpěvem sólovým, dále také programem ochotnického divadelního spolku Jeroným a recitacemi. O občerstvení

se staraly členky obce, které jej pro tyto večery připravovaly (Za pravdou, roč. 7, č. 13 & Za pravdou, roč. 8, č. 18).

Pozvánky na představení výše zmíněného ochotnického divadelního a vzdělávacího spolku Jeroným byly často součástí zmiňovaného pravoslavného tisku (Za pravdou, roč. 7, č. 2 & Za pravdou, roč. 8, č. 8). Nemohu však s jistotou říci, zda se jednalo o divadelní spolek pravoslavné církevní obce, je však pravděpodobné, že někteří jeho členové byli pravoslavně věřící členové zkoumané církevní obce.

Kromě těchto kulturně-náboženských akcí, mezi něž patřily například i čajové dýchánky pěveckého sboru (Za pravdou roč. 8, č. 50) nebo také naučné přednášky, např. „Přednáška profesora Haškovce z Brna na téma Pravoslaví a světový řád mravní“ (Za pravdou, roč. 7, č. 17). Tato pravoslavná obec žila ve spojení i s jinými pravoslavnými obcemi, do nichž například pořádala zájezdy svých věřících. Jedním z příkladů může být zájezd do církevní obce v Chudobíně nebo také účast členů olomoucké církevní obce na svěcení základního kamene nového chrámu ve Štěpánově (Za pravdou, roč. 8, č. 38).

Obec také pořádala pravidelné vzpomínkové akce na vojáky padlé za 1. světové války, a to panychidy před mauzoleem jugoslávských vojáků v Bezručových sadech. Jejich účastníci zde pokládali na počest těmto padlým hrdinům věnce a při těchto akcích zpravidla nechyběl ani chrámový sbor církevní obce (Za pravdou, roč. 8, č. 45 & Za pravdou, roč. 7, č. 43).

Církevní obec se také věnovala výuce náboženství dětí, o čemž se můžeme přesvědčit z článku periodika Za pravdou:

Rodičům a školní mládeži k povšimnutí! Od 1. února bude vyučováno pravoslavnému náboženství na reálce v úterý od 2 do 5 hod. odpo. Na Nových Sadech ve čtvrtek odpo. (místo v úterý jako doposud), v Pavlovicích na měšřance v pátek odpo. (místo ve čtvrtek), ve Skrbeni a v Topolanech v pondělí odpo. (místo ve středu). Na všech ostatních školách zůstává vyučování pravosl. náboženství nezměněno (Za pravdou, roč. 7, č. 5).

Kromě nejrůznějších organizačních zpráv nám časopis *Za pravdou* přináší také statistický pohled na obec v roce 1927.

Olomoucká expositura čítá k 1. lednu 1927 1365 duší, z nichž jest 722 členů 21letých a starších, mladších a dětí 643. V roce 1926 bylo konáno ve městě Olomouci 8 pravidelných členských schůzí a 10 schůzí sborů starších s průměrnou návštěvou (...)

(...) Referát duchovní správy podal otec farář Rezek. V roce 1926 vykonal 12 sňatků, 29 křtů a 19 pohřbů (Za pravdou, roč. 7, č. 4).

5 PRAVOSLAVNÁ CÍRKEVNÍ OBEC V OLOMOUCI V SOUČASNOSTI

V předchozích kapitolách se práce zabývala historickým vývojem pravoslavné církve na našem území, ale také počátečním vývojem zkoumané pravoslavné obce. Z toho vyplývá, že pravoslavná církev vznikla po rozchodu s Církví československou. Její vývoj byl pozastaven kvůli následkům atentátu na říšského protektora Reinharda Heydricha a následně obnoven po skončení 2. světové války. Na počátku 50. let prodělala radikální nárůst věřících díky příchodu volyňských Čechů a násilnému přechodu řeckých katolíků k pravoslaví. Tyto události jí pomohly dosáhnout autokefality. Po rozdělení státu na Českou republiku a Slovensko zůstala jednotnou organizací (viz 3. POČÁTKY ČESKÉHO PRAVOSLAVÍ).

Výzkum se zaměřil na současný stav vybrané pravoslavné církevní obce v Olomouci, která patří mezi nejstarší a rozvíjela se paralelně s vývojem pravoslavné církve. K tomu participant P. podotkl, že se nediví, protože on chápe Olomouc jako centrum duchovního života, kterým je a vždy byla (Rozhovor: participant P.).

Ve výzkumu jsem se zaměřila na strukturu církevní obce, dále pak na její fungování, kde jsem zkoumala četnost bohoslužeb a jejich návštěvnost, různé akce církevní obce, které pořádá pro své věřící, výuku náboženství pro děti, pěvecký sbor a v neposlední řadě pomoc věřících při údržbě chrámu. Během výzkumného šetření se v obci odehrála také změna duchovního správce chrámu, jíž se ve výzkumu také zabývám.

5.1 Popis církevní obce v Olomouci

Jelikož se jedná o skupinu pravoslavně věřících, sdružuje se tedy nejvíce kolem a vně chrámu sv. Gorazda, který byl vysvěcen v roce 1939

(viz kapitola 4.1. Chrám sv. Gorazda). Tento chrám stojí na dnešním náměstí sv. Gorazda u jedné z velmi rušných olomouckých cest.

Zpočátku se jednalo o velmi stejnorodou skladbu věřících, kterými byli nejčastěji Češi, případně pak v menšinovém zastoupení i jiné národnosti. Podle slov respondenta P. je tomu dnes trochu jinak (Rozhovor: participant P.). A skutečně je národnostní složení této obce velmi pestré, mezi její členy patří například Ukrajinci, Srbové, Rusové, Moldavani, Rumuni, Gruzínci, Řekové, Češi, Slováci a další (Rozhovory: participant P. & participant O.) Do chrámu chodí aktuálně více cizinců než Čechů. Přesto tomu tak není trvale, jde spíše o situační záležitost. Participant I. upozornil, že teď přes zimní období navštěvuje bohoslužby méně cizinců, protože například ukrajinští členové obce, kterých je zde podle něj nevíce, jezdí přes zimu zpět domů na Ukrajinu (Rozhovor: participant I.). Respondent O. vidí v tomto národnostním členění relativní problém, připustil sice, že do chrámu tyto národnosti chodí, jeho problém však spočíval v určení identity. Jestliže někteří věřící prožijí více jak polovinu svého života na území České republiky, myslí si, že si osvojí místní zvyky a kulturu, a je pak těžké říci, jestli se jedná o Čechy, či nikoli (Rozhovor: participant O.).

Do chrámu na bohoslužby chodí vyrovnaný počet mužů i žen, což vplynulo jak z rozhovorů, tak i z pozorování (Rozhovor: participant O. & Pozorování: 12. 7. 2017 & 11. 3. 2018). Věkové rozložení věřících v této pravoslavné církevní obci je také poměrně vyrovnané. Chrám navštěvují od těch nejmenších, kojenců, až po ty nejstarší. Podle respondenta O. se jedná o poměrně mladou komunitu lidí v průměrném věku 30–40 let (Rozhovor: participant O.). Výpovědi z rozhovorů opět potvrdilo mé pozorování. Do chrámu chodí během neděle a svátku opravdu lidé různých věkových skupin, ovšem co se týká večerních bohoslužeb, ty navštěvují věřící ve věku

od 25 do přibližně 70 let. Mladší věkovou skupinu jsem při těchto bohoslužbách neviděla (Pozorování: 27. 2. 2017 & 12. 7. 2017 & 11. 3. 2018).

5.2 Život církevní obce

Hlavní výzkumná otázka zněla: Jakým způsobem funguje zkoumaná pravoslavná církevní obec? Z historického kontextu vyplývá, že to byla obec velmi činná, měla vlastní pěvecký sbor, ve kterém sdružovala své věřící, dále pořádala společné akce, které utužovaly vztahy v kolektivu. Neméně se celá obec semkla při stavbě svého chrámu. Snažila jsem se tedy zjistit, jak je tomu dnes, téměř po 94 letech od založení obce (viz 4. PRAVOSLAVNÁ CÍRKEVNÍ OBEC VE SVÝCH POČÁTCÍCH).

Musím připustit, že rozhovory jsem vedla s participanty, kteří podle mě mají ze svého postavení do života církevní obce vhléd největší. Je však otázkou, jestli to není vhléd pouze jednosměrný a relativně zastíněný právě jejich úhlem pohledu na situaci.

5.2.1 Bohoslužby

Jelikož se jedná o církevní organizaci, hlavními momenty pro tuto obec jsou bohoslužby a liturgie, při kterých se věřící scházejí. Večerní bohoslužby se konají každý den v 18:00 hodin, v neděli se pak koná svatá liturgie. Na počátku mého výzkumu se konala v 9:00 hodin (pozorování: 27. 2. – informace vyčtená z vývěsní tabule před chrámem) a v průběhu výzkumu se doba jejího začátku změnila na 9:30 hodin. Kromě těchto ustálených časů se konají bohoslužby ve dny velkých pravoslavných svátků. Informace o době konání bohoslužeb se nacházejí na webových stránkách obce <http://www.pravoslavnaolomouc.com/>, ale také na vývěsní ceduli před chrámem (PRCOL, 2018). Informace na zmiňované stránce se však od začátku výzkumu nezměnily, kdežto informace na vývěsní tabuli jsou aktualizovány (Pozorování: 21. 1. 2018).

Z uskutečněných rozhovorů vyplynulo, že důvodem, proč se večerní bohoslužby přes týden konají v daném čase, je to, aby je mohli navštěvovat i ti věřící, kteří přes den pracují, aby je to tedy v jejich zaměstnáních neomezovalo. Z rozhovorů ovšem také vyplynulo, že tyto bohoslužby jsou méně navštěvované než svatá liturgie v neděli a bohoslužby během svátků (Rozhovory: participant I. & participant O.). To potvrdilo také pozorování, kdy jsem v chrámu během těchto bohoslužeb viděla pouhých 10–15 věřících (Pozorování: 27. 2. 2017 & 25. 4. 2017).

Nedělní liturgie je oproti večerním bohoslužbám naopak navštěvovaná více. Podle respondenta P. se na ni přes zimu v chrámu sejde kolem 40 lidí a přes léto kolem 60 věřících (Rozhovor: participant P.). Respondent O. s těmito počty věřících souhlasí, avšak říká, že přes zimu to může být od 40 až po 50 věřících a přes léto se počty věřících v neděli pohybují mezi 70–80 věřícími (Rozhovor: participant O.). Opět se tyto informace týkající se konkrétně počtu věřících přes zimní období potvrdily i během pozorování (Pozorování: 21. 1. 2018 & 11. 3. 2018). Důvodem, proč je přes zimní období chrám navštěvovaný méně, může být již zmíněná informace od participanta I, že někteří ukrajinští členové jezdí na zimu zpět domů na Ukrajinu (Rozhovor: participant I.). Je otázkou, jestli je tomu tak u více lidí jiných národností, kteří chrám navštěvují. Těmito informacemi v současnosti nedisponuji.

Nejvíce navštěvované bohoslužby jsou o velkých svátcích, jako jsou například svátek sv. Petra a Pavla, Vánoce, Velikonoce atd. Během těchto svátků se chrám sv. Gorazda zaplní věřícími nejen z Olomouce a blízkého okolí, ale také lidmi ze vzdálenějších míst (Rozhovory: participant I. & participant O.). Během pozorování jsem potkala paní v již dost pokročilém věku (přibližně 70–80 let), která kvůli svátku sv. Petra a Pavla přijela na bohoslužbu do Olomouce až z Uherského Brodu, kde pravoslavný chrám nemají. Dalším příkladem by mohl být starší pán (přibližně 60–70 let),

který ze stejného důvodu přijel až z okolí Ostravy (Pozorování: 12. 7. 2017). Podle respondenta O. se na letošní Vánoce v chrámu sešlo 200–250 věřících a daleko větší účast se očekává během Velikonoc, které jsou svátkem největším (Rozhovor: participant O.).

Kromě těchto velkých svátků chodí věřící do chrámu také ve dny svátků svatých, které nejsou tak velké, ale přesto jsou pro ně důležité. Jejich význam spočívá v tom, že některé rodiny mají zvoleného svého svatého ochránce, jehož v tento den přijdou do chrámu oslavit a uctít (Rozhovory: participant O. & participant I.). Tato praxe je stejná i na Ukrajině, kde nejen rodiny, ale také celé vesnice mají zvoleného svého ochránce a v den svátku patrona vesnice se pořádá pouť (Rozhovor: participant I.). To, že věřící mají zvolené své ochránce, jsem mohla zjistit i během pozorování, kdy si věřící přímo v chrámu zakoupili svíčky a ty pak zapalovali během církevního obřadu u ikony zvoleného svatého (Pozorování: 27.2. & 21.1. & 11.3.).

5.2.2 Akce

Kromě účasti na bohoslužbách mě dále zajímalo, zda se věřící schází i mimo ně, jestli například pořádají společné zájezdy do jiných obcí nebo jestli využívají prostory pod chrámem sv. Gorazda¹⁴ ke společným účelům.

Podle respondenta P. jsou lidé věřící také lidmi poutními, proto církevní obec v Olomouci pořádala každoročně poutní zájezdy do Mikulčic, dále do Mikulova a Hrubé Vrbky, tedy do míst spojených se sv. Cyrilem a Metodějem a biskupem sv. Gorazdem. Tyto zájezdy organizoval duchovní správce této obce otec X., kterému se nahlásili zájemci o daný zájezd, on určil termín a zajistil autobus. Akce se konaly většinou

¹⁴ Místnosti pod chrámem původně sloužily jako byt kostelníka a prostor pro obci, později začaly sloužit jako zimní kaple (Nešpor & Vojtíšek, 2015: 514). Během působení minulého kněze se opravdu tyto prostory během velké zimy používaly jako prostory pro bohoslužbu, protože vrchní část chrámu není tak lehké vytopit. Během této zimy ovšem nový kněz pořídil plynové ohřívače, které v chrámu rozmístil, a navíc nebyla tak velká zima, aby se spodní místnosti musela přes zimu využívat (Rozhovor: participant I. & Pozorování: 21. 1. 2018 & 11. 3. 2018).

během letního období (Rozhovory: participant P. & participant I. & participant O.). Podle participanta I. byl o tyto akce velký zájem a vždy se věřícími z této církevní obce zaplnil celý autobus (Rozhovor: participant I.).

Kromě zájezdů byly v prostorách pod chrámem pořádány například dny ruské nebo ukrajinské, na něž byly zvány pěvecké sbory jiných pravoslavných obcí, aby zazpívaly hudbu lidovou i pravoslavnou chrámovou (Rozhovor: participant P.). Avšak minimálně během posledních deseti měsíců se žádná podobná akce nekonala. Podle respondenta O. je však po Velikonocích návštěva nějakého jiného pěveckého sboru již v procesu realizace (Rozhovor: participant O.).

Jednou z velkých akcí, které se pravoslavná církevní obec účastní, je Noc kostelů, jež je však spíše zaměřena na lidi mimo církevní obec. Během ní se chrám otevře pro všechny zájemce, aby mohli prozkoumat jak sakrální, tak světské prostory pod chrámem. Během sledování této akce jsem si mohla všimnout velkého zájmu účastníků Noci kostelů o tento chrám, který byl plný. Církevní obec ho také podpořila zpěvem chrámových písní pěveckého sboru a zpřístupněním prostor pod chrámem, kde probíhala prezentace o pravoslavných sakrálních stavbách (Pozorování: 9. 6. 2017).

5.2.3 Křty, svatby, pohřby

Každý křesťan musí projít křtem, aby mohl být považován za křesťana. Pokud se dítě narodí do takto věřící rodiny, křest se provádí brzy po jeho narození. Podle respondenta O. se tento obřad vykonává buďto před svatou liturgií, nebo po jejím skončení. Nejedná se o záležitost celé církevní obce, ale pouze dítěte, jeho rodičů a příbuzných, popřípadě pak blízkých přátel z církevní obce (Rozhovor: participant O.).

Křest je v chrámu sv. Gorazda podle respondentů velmi častý, jelikož se podle slov participanta O. jedná o relativně věkově mladou

skupinu lidí, která má potenciál k rozvoji. Kromě dětí může projít křtem vlastně kdokoliv, kdo má zájem konvertovat k pravoslaví a není již pokřtěn (Rozhovor: participant O.). Například participant P. byl svědkem křtu Asiata v tomto chrámu, který měl zájem stát se pravoslavným křesťanem (Rozhovor: participant P.). I participant O. mi potvrdil, že se již několikrát v chrámu setkal s dospělým člověkem, který konvertoval k pravoslavné víře (Rozhovor: participant O.).

Dalšími obřady, které jsou v chrámu vykonávány, jsou svatby a pohřby. Přitom respondent I., který je členem obce již více než dvacet let, tvrdí, že žádný pohřeb v chrámu si nepamatuje (Rozhovor: participant I.). Tento fakt může být v dnešní době ovlivněn mnoha různými faktory a jedním z nich je i faktor ekonomický. Může být jednou z příčin, proč se lidé raději uchylují k rozloučení se svými blízkými ve smutečních síních nebo v rodinném kruhu (Rozhovor: participant O.). Ze slov participanta O. však vyplývá, že je nepravděpodobné, že by se v posledních dvaceti letech nekonal v chrámu ani jediný pohřeb (Rozhovor: participant O.).

Svatební obřady jsou v chrámu sice častější než pohřby, ale méně časté nežli křtiny. Také jsou vykonávány mimo liturgický čas a schází se na nich spíše rodina a blízcí, popřípadě známí z církevní obce (Rozhovor: participant O.). Podle respondenta I. se často stává, že ukrajinští členové církevní obce raději jezdí kvůli svým svatebním obřadům domů na Ukrajinu, kde mají své příbuzné a kde jsou svatební obřad i hostina mnohem větší než tady (Rozhovor: participant I.). Je tedy otázkou, jestli je to případ pouze ukrajinských členů této obce, nebo zda se to týká více národností, které chrám navštěvují.

5.2.4 Výuka náboženství

Do chrámu chodí také dost mladších dětí, proto mě zajímalo, zda pro ně církevní obec zajišťuje výuku náboženství (Pozorování: 12. 7. 2017 &

21. 1. 2018 & 11. 3. 2018). Podle respondenta I. se děti učí víře během bohoslužeb a liturgických obřadů, avšak připustil existenci spolku pro děti, které se scházely v prostorách pod chrámem a učily se zde zpívat (Rozhovor: participant I.). Nejednalo se tedy o výuku náboženské nauky. Navíc byla tato organizace kvůli odchodu učitelky na mateřskou dovolenou zrušena, a to podle respondenta I. před více jak třemi lety (Rozhovor: participant I.).

Podle respondenta O. je výuka náboženství pro děti důležitá a doufá v její brzké obnovení, avšak podle jeho slov to není přes zimní období realizovatelné, protože prostory pod chrámem, kde se dříve děti scházely, se přes zimu nevytápí (Rozhovor: participant O.).

5.2.5 Pěvecký sbor

V kapitole 5.2.2. Akce jsem se zmínila o účasti pěveckého sboru na Noci kostelů. Snažila jsem se zjistit, zda se jedná o pěvecký sbor olomoucké pravoslavné církevní obce, který – jak se zmiňuji v kapitole 4.2. Pěvecký sbor zabývající se počátečním vývojem obce – zde existoval a byl velmi aktivní.

Respondent P. mi sdělil, že to, co jsem mohla spatřit, byl sice pěvecký sbor vypůjčený, ale že se v něm nacházel zárodek pěveckého sboru této obce, v němž mimo jiné účastníky vystupoval také tehdejší pravoslavný kněz X (Rozhovor: participant P.). Při pátrání po existenci zdejšího chrámového sboru mi bylo sděleno respondentem I., že pěvecký sbor zde existoval, ale zhruba před deseti lety byl zrušen kvůli nedostatku lidí (Rozhovor: participant I.).

Z rozhovorů vyplývá, že oba respondenti O. a I. by si velmi přáli, aby byl tento pěvecký sbor obnoven (Rozhovory: participant I. & participant O.). Avšak podle respondenta O. jsou tyto snahy zatím v počáteční fázi, zatím se hledají lidé, kteří by měli zájem v tomto sboru účinkovat. Navíc předchozí vedoucí tohoto sboru se zatím k jeho obnově nevyjádřila

kladně kvůli pracovním povinnostem, tedy své zaneprázdněnosti (Rozhovor: participant O.).

5.2.6 Chrám

Chrám sv. Gorazda a jeho údržbu má na starosti správce chrámu, kterým je jeho kněz. Ten může o pomoc při údržbě poprosit členy církevní obce nebo někteří (jako například respondent I.) se k této pomoci hlásí dobrovolně. Především kněz podle slov respondenta I. využíval k této pomoci také lidi bez domova, kteří se v okolí chrámu pohybovali, a za jejich výpomoc jim platil (Rozhovor: participant I.).

Věřící mohou vypomoci buďto při údržbě chrámu, ale také materiálně či finančně (Rozhovory: participant I. & participant O.). Podle respondenta I. chodí spíše pomáhat lidé jiných národností než Češi (Rozhovor: participant I. 12.). Respondent O. si myslí, že lidé aktivní v duchovním životě jsou více aktivní i v rámci těchto údržbových akcí (Rozhovor: participant O.).

Během rozhovorů, kdy jsme se bavili o těchto údržbových pracích, se objevilo rozdělení genderových rolí, které v obci panuje. Zatímco muži pomáhají při údržbě a úklidu vnějších prostor chrámu, mezi které patří i park za chrámem, kde například řežou stromy, sekají trávu, shrabávají listí a podobně, ženy jsou pověřeny úklidem uvnitř chrámu, například mytím podlahy, utíráním prachu, lavic a podobně (Rozhovory: participant I. & participant O.).

V současné době se také uvažuje o větších úpravách chrámu, a to především zvenčí, protože je nutné jej znovu natřít, omítka je totiž v dost špatném stavu (Rozhovor: participant O.). Ovšem plánování těchto prací musí být v současné chvíli odloženo minimálně na jeden rok z důvodu protipovodňových opatření, která plánuje město Olomouc. Tato opatření budou upravovat koryto řeky Moravy, která protéká kolem chrámu, a navíc budou upravovat most přes řeku, který stojí naproti chrámu sv. Gorazda

(PPO, 2018). Proto by bylo nelogické s těmito opravami začínat již nyní, protože by kvůli těmto protipovodňovým opatřením byly neefektivní (Rozhovor: participant O.).

5.3 Změna kněze

V průběhu výzkumu, který probíhal od února roku 2017 do března roku 2018, došlo ve vedení církevní obce k nečekané změně, která jistě zasáhla všechny její příslušníky. Touto změnou bylo přemístění dosavadního duchovního správce otce X. na jinou farnost.

Otec X. byl v chrámu vysvěcen na pravoslavného kněze a sloužil zde déle jak 25 let. Když byl v červenci roku 2017 odvolán, musel si z chrámu odnést své věci a vyklidit služební byt, který mu pravoslavná církev zde v Olomouci poskytla, a se svou rodinou se musel odstěhovat (Rozhovor: participant P.). V tomto bytě nyní bydlí nový kněz Y (Rozhovor: participant I.).

Správu nad chrámem převzal biskup šumperský Izaiáš, vikář Olomoucko-brněnské eparchie. Biskup tedy převzal odpovědnost za správu církevní obce i chrámu (PRCOL, 2017.). Jako svého pomocníka v těchto záležitostech si zvolil kněze Y, který pochází ze západní části Ukrajiny a bohosloveckou fakultu vystudoval na Slovensku, kde nějaký čas působil. Tedy stejně jako kněz X., který byl synem volyňských Čechů, i on byl v pravoslavném prostředí vychován (Rozhovor: participant O.).

5.3.1 Reakce na odvolání

Změna duchovního správce vyvolala mezi členy obce značné rozpaky, kterých jsem sama mohla být svědkem 12. července, kdy byl v chrámu svěcen svátek sv. Petra a Pavla. Jak jsem v kapitole 5.2.1. Bohoslužby napsala, účastní se těchto svátků i lidé z velké dálky, kteří se při této příležitosti tuto zprávu dozvěděli. Z jejich chování bylo jasné, že mají blízký vztah k otci X., několikrát se ho ptali, co s ním bude dál a kam vlastně půjde. Ujišťovali

se o platnosti jeho telefonního čísla a slibovali, že se za ním staví v nové farnosti (Pozorování: 12. 7. 2017).

Nespokojenost z této změny vyjádřili příslušníci obce i v petici proti odvolání otce X. z jeho dosavadní farnosti, kterou mělo podepsat 196 osob a jež byla směřována biskupu Iziášovi (HV). Kromě vytvoření petice se také objevily články o této události například na internetových stránkách Hanáckého večerníku (HV) nebo přímo na stránkách pravoslavné církevní obce v Olomouci, kam byl předchozí příspěvek přidán více než před rokem (PRCOL, 2018). Článek Hanáckého večerníku byl také sdílen na facebookových stránkách pravoslavné církevní obce v Olomouci, kde se lidé v komentářích tázali, jak mohou otci X. pomoci (FBPROL, 2017). Petice ani články však toto rozhodnutí o přemístění kněze nezměnily.

Důvody tohoto kroku nejsou zatím veřejnosti zcela jasné. V článku na stránkách církevní obce se píše, že biskup Izaiáš tento krok učinil kvůli dlouhodobým stížnostem, které na otce X. chodily (PRCOL, 2017). V článku Hanáckého večerníku se zase jako důvod uvádí vnitřní církevní problémy (HV, 2017). S tímto vysvětlením souhlasí i participant I., protože otec X. nebyl jediný duchovní, který byl biskupem Izaiášem odvolán (Rozhovor: participant I.). Participant O. naopak vidí tento důvod ve špatném vedení obce, kdy během působení otce X. zanikl pěvecký sbor, výuka náboženství a na opravách chrámu se pořádně nepracovalo (Rozhovor: participant O.).

Podle participanta I. je důsledek tohoto přemístění patrný v současnosti, kdy do chrámu chodí méně lidí, některé věřící, které dříve v chrámu potkával, po této změně již neviděl, příkladem může být i paní z Uherského Brodu. On sám takto několikrát otce X. v jeho nové farnosti navštívil stejně jako více lidí z této obce (Rozhovor: participant I.). Kromě tohoto úbytku lidí panuje v obci v současné době značná nejistota týkající se osobnosti nového kněze Y., který je velmi aktivní (Rozhovory: participant I. & participant O.).

5.3.2 Pohled kněží na vedení církevní obce

Výše jsem zmínila, že oba kněží byli vychováni v pravoslavném prostředí, ovšem jejich přístup k vedení obce je odlišný. Chtěla bych se tedy nyní věnovat každému z těchto přístupů.

První kněz X., jehož přeložením jsem se zabývala výše, byl tedy správcem církevní obce více jak dvacet let a znal věřící, kteří navštěvovali chrám velmi dobře. Podle jeho slov se pravoslavnou víru naučil od lidí, kteří ji mají v sobě hluboce zakořeněnou, například Rusové (Pozorování: 12. 7. 2017 – následný rozhovor s knězem X.) Avšak jeho způsob spravování církevní obce byl spíše zaměřen pouze na duchovní záležitosti. Na církevní obec pohlížel spíše jako na organizaci, která má lidem přinést dušení a náboženskou útěchu, což se dá od církevního sdružení očekávat. Nechtěl však, aby nahrazovala národnostní spolky, které zde v Olomouci existují (Pozorování: 12. 7. 2017 – následný rozhovor s knězem X.).

Nový kněz Y. se v církevní obci pohybuje teprve chvíli a spíše se zatím s novým prostředím seznamuje. V současnosti se snaží pracovat na opravách chrámu, a to jak zvenku, tak i uvnitř, což považuje za důležité (Rozhovory: participant I. & participant O.). Dále pracuje na obnově výuky náboženství a především pěveckého sboru. Podle jeho slov musí být farnost živá, jelikož se jedná o spolek lidí, který je živý, a to, co je živé, je aktivní (Pozorování: 21. 1. 2018– následný rozhovor s knězem Y.).

5.4 Shrnutí

Pravoslavnou církevní obec v Olomouci, která vznikla v roce 1924, můžeme ze získaných zdrojů považovat za společenství lidí, které bylo velmi živé. Obec pořádala pravidelné bohoslužby a liturgie, s jejichž pomocí uspokojovala náboženskou potřebu svých členů. Avšak kromě toho poskytovala svým věřícím i vyžití společenské, když pořádala členské schůze nebo členské večery, při kterých se jistě utužovaly vztahy v církevní

obci. Kromě toho pořádala zájezdy do jiných pravoslavných obcí, takže můžeme říci, že se snažila o jejich propojení. Rozšíření pravoslavné víry, která si v období první republiky hledala v české společnosti místo, si církve zajistila pomocí výuky náboženství na školách. Dalším ukazatelem velkého rozvoje pravoslavné církevní obce je pěvecký sbor, který byl velmi činným sdružením v jejím rámci. Tento sbor účinkoval při liturgiích i bohoslužbách, ale také mimo ně.

V současné době je však situace pravoslavné církevní obce v Olomouci značně jiná. První důležitou odlišností je jistě to, že ze skupiny, ve které byla marginální většina Čechů, se stala společnost kosmopolitní složená z několika světových národností. Významnou roli pro tuto obec v současné době sehrávají bohoslužby konané každý den večer a liturgie probíhající v neděli a během velkých svátků. Kromě nich však obec své věřící nijak nesdružuje, jedinou výjimkou jsou náboženské poutě na místa spjatá s pravoslavnou vírou. Ani náboženské obřady, jako jsou křty, svatby a pohřby se nekonají v rámci společenství obce, ale individuálně mimo stanovený liturgický čas. V obci také na rozdíl od počátečního stavu neexistuje výuka náboženství ani pěvecký sbor. Tyto vedlejší aktivity byly podle zjištěných informací v průběhu posledních deseti let zrušeny. Vyplývá z toho, že se v současné době jedná o církevní společenství, které je velmi pasivní a téměř neumožňuje svým členům jiné vyžití nežli náboženské, jež se dá u církevní organizace předpokládat.

Do této značně pasivní obce navíc zasáhla změna duchovního správce, která vyvolala v obci velký odpor vůči tomuto rozhodnutí, který však byl zbytečný, duchovní správce byl nahrazen novým knězem. Tato situace již tak velmi nefunkční spolek lidí ještě více rozdělila a někteří věřící odešli z obce za svým původním knězem do obce jiné. Další členové, kteří v obci zůstali, očekávají od nového duchovního správce velké změny, které se také v průběhu výzkumu začaly uskutečňovat. Pracuje se na úpravách chrámu

zvenku i zevnitř, změnila se doba konání bohoslužeb a pracuje se na obnově výuky náboženství a pěveckého sboru.

Bylo by ode mne neetické, kdybych bez dalších informací nyní označila jako příčinu úpadku života církevní obce jejího minulého duchovního správce. Avšak z výzkumu vyplývá, že během jeho působení opravdu zkoumaná církevní obec stavěla svůj život pouze na náboženském vyžití a prodělala úpadek vedlejších aktivit. Na jejich obnovení nový duchovní správce obce nyní pracuje. Důvodů, proč tomu tak je, jistě může být více a zajisté by si zasloužily větší prozkoumání, které mi však v současné chvíli získané informace neumožňují provést.

ZÁVĚR

Nejdříve jsem v práci vymezila metodologii, kterou jsem v práci použila, a také jsem přiblížila jednotlivé výzkumné techniky, s jejichž pomocí jsem získala výzkumná data. Dále jsem se v práci pokusila přiblížit stav současné české religiozity a pravoslavnou víru, vymezit ji vůči ostatním církvím a představit organizační hierarchii. Také jsem se snažila o definování pojmu církev. Následně jsem se v práci zabývala vznikem pravoslavné církve na území České republiky, chtěla jsem přiblížit vznik a následný vývoj této náboženské organizace v historickém kontextu.

V práci se také zabývám počátečními roky zkoumané pravoslavné církevní obce, především jejím fungováním a církevním životem, který byl velmi aktivní. Tyto informace jsem získala z novinových článků periodika Za pravdou a následně Věstníku. Nejdůležitější částí výzkumu se ovšem stal současný stav pravoslavné církevní obce v Olomouci. Snažila jsem se zjistit, jakým způsobem obec funguje a co poskytuje svým věřícím. Informace jsem získala pomocí zúčastněného pozorování a hloubkových rozhovorů.

Z výzkumného závěru však vyplývá, že v současnosti se jedná o náboženskou organizaci velmi pasivní, která svým věřícím neposkytuje příliš velké společenské zázemí. Pokud v obci fungovaly nějaké vedlejší aktivity jako výuka náboženství nebo pěvecký sbor, všechny byly v průběhu uplynulých deseti let zrušeny a fungování obce spočívalo primárně pouze v bohoslužbách a liturgiích. Dále obec prošla během posledního roku změnou duchovního správce, což také velmi ovlivnilo její fungování, někteří věřící začali dokonce obec opouštět. Pod vlivem nového kněze se ale začaly uskutečňovat změny, které již v současné době vedou k žádoucímu oživení obce.

LITERATURA A ZDROJE

Aleš, P. (1998). *Pravoslavná církev u nás: prehláad dejinnej cesty*. Prešov: Metropolitná rada Pravoslávnej cirkvi na Slovensku.

Boháč, Z. (1999). *Atlas církevních dějin českých zemí 1918–1999*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství.

Gorazd II. (1950). *Pravoslavný katechismus: učebnice pravoslavného náboženství na nár. a stř. škole*. Praha: Exarchát moskevské patriarchie v Československu.

Grigorič V. (1928). *Pravoslavná Církev ve státě Československém: jistoricko-kanonické pojednání o Pravoslavné Církví v Čechách; na Moravě a ve Slezsku jakož i na Slovensku a na Podkarpatské Rusi v přítomné době, s připojením některých dat o Pravoslaví v dějinách národa československého a karpatoruského*. Praha: V. Čerych.

Hamplová, D. (2009). *Česká religionizita na počátku 3. tisíciletí: výsledky Mezinárodního programu sociálního výzkumu ISSP 2008 – Náboženství*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál.

Jindra, M. (2015). *Česká pravoslavná církev od Mnichova po obnovu v roce 1945*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů.

Kadlec, J. (1991). *Přehled českých církevních dějin*. Praha: Zvon.

Lužný, D., & Nešpor, Z. a kol. (2008). *Náboženství v menšině: Religionizita a spiritualita v současné české společnosti*. Praha: Malvern.

Marek, P. (2004). *Pravoslaví v Československu v letech 1918–1942: příspěvek k dějinám Pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku*. Brno: L. Marek.

Marek, P. (2005). *Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918–1924)*. Brno: L. Marek.

Marek, P., & Bureha, V. (2008). *Pravoslavní v Československu v letech 1918–1953: příspěvek k dějinám Pravoslavné církve v českých zemích, na Slovensku a na Podkarpatské Rusi*. Brno: CDK.

- Marek, P., & Lupčo, M. (2012). *Nástin dějin pravoslavné církve v 19. a 20. století: Prolegomena k vývoji pravoslaví v českých zemích, na Slovensku a na Podkarpatské Rusi v letech 1860–1992*. Brno: CDK.
- Marek, P. (2015). *Česká reformace 20. století? K zápasu Církve československé (husitské) o vizi moderního křesťanství v letech 1920–1924*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Nešpor, Z., & Vojtíšek, Z. (2015). *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*. Praha: Karolinum.
- Novák, P. (2009). *Olomouc: pravoslavná katedrála sv. Gorazda*. Velehrad: Historická společnost Starý Velehrad se sídlem na Velehradě.
- Petrusek, M. a kol. (1996). *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum.
- Soukup, M. (2014). *Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii*. Praha: Karolinum.
- Stěpanová, L., & Vychodilová, Z. (2013). *Realie ruské pravoslavné církve: Realii ruskoj pravoslavnoj cerkvi*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Švaříček R., & Šedová K., & kolektiv. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.
- Šuleř, P. a kol. (2003). *Východní křesťanství: doprovodné texty k výstavě z cyklu velká světová náboženství pořádané 26. 9. 2003 – 31. 1. 2004*. Brno: Moravské zemské muzeum.
- Taylor, Ch. (2013). *Sekulární věk: dilemata moderní společnosti: vybrané kapitoly*. Praha: Filosofia.
- Vopatrný, G. (1998). *Pravoslavná církev v Československu v letech 1945–1951*. Brno: 3K.

Primární zdroje

- Rezek J. (1934). *Jubilejní vzpomínání*. (nepublikováno; získáno ze soukromého archivu participanta P.)

Za pravdou: diecézní list církve československé pro Moravu a Slezsko, „5. a 6. červenec”, roč. 1, č. 1, 7. července 1921, nestránkováno.

Za pravdou: diecézní list církve československé pro Moravu a Slezsko, „Biskup”, roč. 1, č. 8, 24. srpna 1921, nestránkováno.

Za pravdou: diecézní list církve československé pro Moravu a Slezsko, „Sněm církve československé v Praze”, roč. 1, č. 9, 1. září 1921, nestránkováno.

Za pravdou: diecézní list církve československé pro Moravu a Slezsko, „Za spojení čsl. církve s církvemi pravoslavnými”, roč. 1, č. 11, 15. září 1921, nestránkováno.

Za pravdou: diecézní list církve československé pro Moravu a Slezsko, „Kacíři vítězí”, roč. 1, č. 13, 29. září 1921, nestránkováno.

Za pravdou: diecézní list církve československé pro Moravu a Slezsko, „Gorazd – nástupce Methodějův – patronem prvního biskupa církve československé”, roč. 1, č. 14, 6. října 1921, nestránkováno.

Za pravdou: diecézní list církve československé pro Moravu a Slezsko, „Vysvěcení československého vladyky”, roč. 1, č. 15, 13. října 1921, nestránkováno.

Za pravdou: diecézní list církve československé pro Moravu a Slezsko, „Bratr Gorazd – Pavlík, první vysvěcený biskup moravsko-slezské diecéze církve československé”, roč. 1, č. 19, 10. listopadu 1921, nestránkováno.

Za pravdou: diecézní list církve československé pro Moravu a Slezsko, „Do Olomouce - Pavlovic”, roč. 7, č. 2, 13. ledna 1927, nestránkováno.

Za pravdou: diecézní list církve československé pro Moravu a Slezsko, „Z Olomouce“, roč. 7, č. 4, 27. ledna 1927, nestránkováno.

Za pravdou: diecézní list církve československé pro Moravu a Slezsko, „Do Olomouce“, roč. 7, č. 5, 3. února 1927, nestránkováno.

Za pravdou: diecézní list církve československé pro Moravu a Slezsko, „Do Olomouce“, roč. 7, č. 13, 31. března 1927, nestránkováno.

Za pravdou: diecézní list církve československé pro Moravu a Slezsko, „Do Olomouce“, roč. 7, č. 17, 28. dubna 1927, nestránkováno.

Za pravdou: diecézní list církve československé pro Moravu a Slezsko, „Z Olomouce“, roč. 7, č. 22, 2. června 1927, nestránkováno.

Za pravdou: diecézní list církve československé pro Moravu a Slezsko, „Panychida za oběti světové války v Olomouci“, roč. 7, č. 43, 27. října 1927, nestránkováno.

Za pravdou: diecézní list církve československé pro Moravu a Slezsko, „Do Olomouce“, roč. 8, č. 2, 12. ledna 1928, nestránkováno.

Za pravdou: diecézní list církve československé pro Moravu a Slezsko, „Z Olomouce – Pavlovic“, roč. 8, č. 8, 23. února 1928, nestránkováno.

Za pravdou: diecézní list církve československé pro Moravu a Slezsko, „Z Olomouce“, roč. 8, č. 16, 19. dubna 1928, nestránkováno.

Za pravdou: diecézní list církve československé pro Moravu a Slezsko, „Do Olomouce“, roč. 8, č. 18, 3. května 1928, nestránkováno.

Za pravdou: diecézní list církve československé pro Moravu a Slezsko, „Do Olomouce“, roč. 8, č. 38, 29. září 1928, nestránkováno.

Za pravdou: diecézní list církve československé pro Moravu a Slezsko, „Z Olomouce“, roč. 8, č. 45, 8. listopadu 1928, nestránkováno.

Za pravdou: diecézní list církve československé pro Moravu a Slezsko, „Z Olomouce“, roč. 8, č. 50, 13. prosince 1928, nestránkováno.

Věstník české pravoslavné eparchie, „Slavnostní svěcení chrámu sv. Gorazda v Olomouci“, roč. 10, č. 7, 1. července 1939, nestránkováno.

Internetové zdroje:

Český rozhlas. (2018). *Ikonostas*. Citováno 25. února 2018. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/pravoslavi/_zprava/ikonostas--523643

ČR. (2002). Zákon č. 3/2002 SB. *O svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech)*. Citováno 8. března 2018. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-3>

- ČSÚ. (2018a). *Historie sčítání lidu na území České republiky I*. Citováno 20. února 2018. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/historie_scitani_lidu_na_uzemi_ceske_republiky_i_
- ČSÚ. (2018b). *Historie sčítání lidu na území České republiky II*. Citováno 20. února 2018, Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/historie_scitani_lidu_na_uzemi_ceske_republiky_ii_
- ČSÚ. (2018c). *Obyvatelstvo podle náboženského vyznání a pohlaví podle výsledků sčítání lidu v letech 1921, 1930, 1950, 1991 a 2001*. Citováno 15. března 2018, Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20548145/4032120119.pdf/c9ea4059-9b9e-467c-8991-1233334b535e?version=1.0>
- ČSÚ. (2018d). *Náboženská vára obyvatel podle výsledků sčítání lidu*. Citováno 15. března 2018, Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551795/17022014.pdf/c533e33c-79c4-4a1b-8494-e45e41c5da18?version=1.0>
- DK. (2018). *Karel Farský*. Citováno 20. března 2018, Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/vydane-knihy/karel-farsky-55418>
- FBPROL. (2017). *Olomoucká pravoslavná církev odvolala svého duchovního správce. Věřící se vzbouřili*. Citováno 28. února 2018. Dostupné z: <https://www.facebook.com/Pravoslavn%C3%A1-c%C3%ADrkev-n%C3%ADobec-v-Olomouci-249559718455689/>
- HLAS PRAVOSLAVÍ. (2018). *Měsíčník Pravoslavné církve v Českých zemích. Časopis pravoslavné církve v Českých zemích a na Slovensku*. Citováno 12. března 2018. Dostupné z: <http://www.hlas.pravoslavi.cz/>
- HV. (2017). *Olomoucká pravoslavná církev odvolala svého duchovního správce*. Citováno 28. února 2018. Dostupné z: <http://www.hanackyvecernik.cz/zpravy/olomouc/olomoucka-pravoslavna-cirkev-odvolala-sveho-duchovnih-o-spravce-verici-se-vzbourili>
- Lužný, D. (1994). *Nové formy religiozity (metodologické poznámky)*. *Religion : revue pro religionistiku*, 10(1), 83-91. Citováno 14. března 2018.

Dostupné z: http://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/124665/2_Religio_2-1994-1_10.pdf?sequence=1

PPE. (2018). *Životopis*. Citováno 11. března 2018. Dostupné z: <http://www.eparchiapo.sk/sk/dokumenty/metropolita/zivotopis>

PPO. (2018). *Přehled všech jednotlivých etap protipovodňových opatření v Olomouci*. Citováno 15. března 2018. Dostupné z: <http://protipovodnova.opatreni.olomouc.eu/prehled-etap>

PRC. (2012) O pravoslavné víře. *Pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku*. Citováno 20. února 2018. Dostupné z: <http://www.pravoslavnacirkev.info/vira/zaklady-pravoslavne-viry/487-o-pravoslavne-vire>

PRCOL. (2017). *Změna duchovního správce Olomoucké církevní obce. Pravoslavná církevní obec v Olomouci: při katedrálním chrámu svatého Gorazda*. Citováno 28. února 2018, Dostupné z: <https://www.pravoslavnaolomouc.com/zmena-duchovniho-spravce-v-olomouci/>

PRCOL. (2018). *Pravoslavná církevní obec v Olomouci: při katedrálním chrámu svatého Gorazda*. Citováno 24. ledna 2018. Dostupné z: <http://www.pravoslavnaolomouc.com/>

UP. (2018). *Jezuitský konvikt*. Citováno 18. března 2018, Dostupné z: <https://uc.upol.cz/pl/historie/jezuitsky-konvikt/>

VKOL. (2018a). *Katalogizační lístek*. Citováno 10. března 2018. Dostupné z: https://aleph.vkol.cz/F?func=direct&doc_number=000674921&local_base=SVK01&format=999

VKOL. (2018b). *Katalogizační lístek*. Citováno 10. března 2018. Dostupné z: https://aleph.vkol.cz/F/YVPYVG52BL4LFEKU58ENEJNKVPUNNGBRC7LRN1CJU2I891TXAK78194?func=fullsetset&set_number=005263&set_entry=000002&format=999

VKOL. (2018c). *Katalogizační lístek*. Citováno 10. března 2018, Dostupné z: <https://aleph.vkol.cz/F/YVPYVG52BL4LFEKU58ENEJNKVPUNNGBRC7LRN1CJU2I891TXAK-80576?func=findb&request=Hlas+pravoslav%C3%A>

D%3A+v%C4%9Bstn%C3%ADk+%C4%8Desk%C3%A9+pravoslavn%C3%A9
+eparchie+&find_code=WRD&adjacent=N&local_base=SVK01&x=31&y=10&f
ilter_code_1=WLN&filter_request_1=&filter_code_4=WBS&filter_request_4=
&filter_code_2=WYR&filter_code_3=WYR&filter_request_2=&filter_request_
3=

Rozhovory

Participant P.:

první rozhovor byl uskutečněn 25. 4. 2017

druhý rozhovor byl uskutečněn 12. 7. 2017

Participant I.:

rozhovor byl uskutečněn 12. 2. 2018

Participant O.:

rozhovor byl uskutečněn 19. 2. 2018

Zúčastněné pozorování

27. 2. 2017 účast na večerní bohoslužbě v chrámu sv. Gorazda, konané v 18:00 do cca 20:00

25. 4. 2017 účast na večerní bohoslužbě v chrámu sv. Gorazda, konané v 18:00 do cca 19:15, následně byl proveden rozhovor s participantem P. a dva menší rozhovory s C. a M.

9. 6. 2017 návštěva chrámu sv. Gorazda v rámci akce Noc kostelů v 18:30.

12. 7. 2017 účast na bohoslužbě konané na počest svátku sv. Petra a Pavla v 9:00. Po této bohoslužbě byl proveden rozhovor s participantem P. a více menších rozhovorů s dalšími příslušníky pravoslavné církevní obce. Mimo to proběhlo seznámení s participantem I.

21. 1. 2018 účast na nedělní svaté liturgii konané v 9:30

11. 3. 2018 účast na nedělní svaté liturgii konané v 9:30. Svatou liturgii sloužil arcibiskup Simeon, správce olomoucko-brněnské eparchie.

SEZNAM ZKRATEK

ČR	Česká republika
ČSU	Český statistický úřad
FBPROL.....	facebookový profil Pravoslavné církevní obce v Olomouci
HV	Hanácký večerník
PRC	Pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku
PRCOL	Pravoslavná církevní obec v Olomouci
VKOL	Vědecká knihovna v Olomouci
PPE.....	Prešovská pravoslavná eparchie
DK.....	Databáze knih
UP	Univerzita Palackého v Olomouci

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 TABULKY	I
Příloha 2 NICEJSKO – CAŘIHRADSKÉ VYZNÁNÍ VÍRY	VI
Příloha 3 FOTOGRAFIE	VII

Příloha 1 TABULKY

Tabulka 1 ROK 1921

NÁBOŽENSKÉ VYZNÁNÍ, CÍRKEV	CELKEM	MUŽI	ŽENY
Obyvatelstvo celkem	10 005 734	4 801 623	5 204 111
Katolické úhrnem v tom:	8 210 771	3 861 716	4 349 055
– Římskokatolické	8 201 461	3 854 014	4 34 7450
– Řeckokatolické vč. arménsko- katolického	9 307	7 702	1 605
Evangelické úhrnem v tom:	396 852	192 355	204 497
– Českobratrské	231 199	111 960	119 239
– Augsburské	150 687	72 965	77 722
– Helvetské (reformované)	3 080	1 952	1 128
– Jiné	11 886	5 478	6 408
Pravoslavné	9 221	6 030	3 191
Starokatolické	20 103	9 720	10 383
Československé	523 232	258 286	264 946
Izraelské	125 083	61 199	63 884
Jiné	2 393	993	1 400
Nezjištěno	1 564	910	654
Bez vyznání	716 515	410 414	306 101

Zdroj: (ČSÚ, 2018c.)

Tabulka 2 ROK 1930

NÁBOŽENSKÉ VYZNÁNÍ, CÍRKEV	CELKEM	MUŽI	ŽENY
Obyvatelstvo celkem	10674386	5174074	5500312
Římskokatolické	8378079	3963583	4414496
Řecko a arménsko-katolické	12149	10068	2081
Evangelické úhrnem v tom:	499685	241316	258369
– Českobratrské evangelické	290994	141305	149689
– Německé evangelické	130981	61360	69621
– Augšpurské ve východním Slezsku	46777	22526	24251
– Augšpurské na Slovensku	5708	3542	2166
– Reformované na Slovensku	2446	2253	193
– Jednoty bratrské	5649	2678	2971
– Československých baptistů	2142	906	1236
– Jednoty českobratrské	6616	2905	3711
– Metodistů	7134	3241	3893
– ostatních denominací	1238	600	638
Pravoslavné	24488	14347	10141
Československé	779672	382835	396837
Starokatolické	22544	10793	11751
Jiné křesťanské	5808	2416	3392
Izraelské	117551	58410	59141
Ostatní mimo křesťanské	266	228	38
Bez vyznání a nezjištěno	834144	490078	344066

Zdroj: (ČSÚ, 2018c.)

Tabulka 3 ROK 1950

NÁBOŽENSKÉ VYZNÁNÍ, CÍRKEV	CELKEM	MUŽI	ŽENY
Obyvatelstvo celkem	8 896 133	4 325 641	4 570 492
Katolické – ritu římského	6 792 046	3 248 882	3 543 164
– ritu řeckého	32 862	18 587	14 275
Evangelické			
– Českobratrské	401 729	193 329	208 400
– Německé evangelické	6 401	2 713	3 688
– Augšpurské ve východním Slezsku	57 741	27 097	30 644
– Augšpurské na Slovensku	22 403	12 885	9 518
– Reformované na Slovensku	4 350	2 406	1 944
– Jednoty bratrské	5 401	2 487	2 914
– Bratrské jednoty Chelčického	2 745	1 194	1 551
– Jednoty českobratrské	5 373	2 382	2 991
– Metodistů	2 917	1 290	1 627
– ostatních denominací	1 312	634	678
Pravoslavné	50 365	25 359	25 006
Československé	946 813	458 371	488 442
Izraelské	8 038	4 060	3 978
Jiné	12 786	5 315	7 471
Nezjištěno	22 889	12 764	10 125
Bez vyznání	519 962	305 886	214 076

Zdroj: (ČSÚ, 2018c.)

Tabulka 4 ROK 1991

NÁBOŽENSKÉ VYZNÁNÍ, CÍRKEV	CELKEM	MUŽI	ŽENY
Obyvatelstvo celkem	10 302 215	4 999 935	5 302 280
v tom			
Registrované církve a náboženské společnosti:			
Církev římskokatolická	4 021 385	1 819 482	2 201 903
Starokatolická církev v ČR	2 725	1 077	1 648
Církev řeckokatolická	7 030	3 199	3 831
Pravoslavná církev	19 354	8 275	11 079
Církev československá husitská	178 036	70 759	107 277
Českobratrská církev evangelická	203 996	89 297	114 699
Slezská církev evangelická a. v.	33 130	14 747	18 383
Slovenská evangelická církev a. v.	4 151	1 926	2 225
Reformovaná křesťanská církev na Slovensku	1 396	625	771
Apoštolská církev v ČR	1 485	668	817
Novoapostolská církev	427	171	256
Evangelická církev metodistická	2 855	1 168	1 687
Bratrská jednota baptistů	2 544	1 088	1 456
Církev bratrská	2 759	1 244	1 515
Jednota bratrská	2 269	938	1 331
Církev adventistů sedmého dne	7 674	3 190	4 484
Nábož. společnost československých unitářů	365	188	177
Křesťanské sbory	3 017	1 420	1 597
Rada židovských náboženských obcí v ČR a ústředný svaz (..) v SR	1 292	564	728
Církev Ježíše Krista svatých	549	251	298

posledních dnů (mormoni)			
Ostatní církve, náboženské společnosti a vyznání:			
ostatní a nepřesně určené křesťanské církve a náboženské společnosti	8 790	4 084	4 706
Náboženská spol. svědkové Jehovovi	14 575	6 047	8 528
Islám	495	376	119
ostatní (nekřesťanské) církve a náboženské společnosti	3 435	2 178	1 257
Nezjištěno	1 665 617	850 426	815 191
Bez vyznání	4 112 864	2 116 547	1 996 317

Zdroj: (ČSÚ, 2018c.)

Tabulka 5 ROK 1991

NÁBOŽENSKÉ VYZNÁNÍ, CÍRKEV	CELKEM
Obyvatelstvo celkem	10 436 560
Věřící	2 168 952
z toho	
Církev československá husitská	39 229
Církev římskokatolická	1 082 463
Českobratrská církev evangelická	51 858
Nábož. spol. svědkové Jehovovi	13 069
Pravosl. církev v českých zemích	20 533
Slezská evangelická církev a. v.	8 158
Osoby bez víry (bez vyznání)	3 604 095
Neuvedeno (nezjištěno)	4 662 455

Zdroj: (ČSÚ, 2018d.)

Příloha 2 Nicejsko-cařihradské vyznání víry

Pravoslavné vyznání víry zní:

1. *Věřím v jednoho Boha, Otce všemohoucího, Stvořitele nebe i země, všeho viditelného i neviditelného. (I. M. 1, 1; Kol. 1, 16.)*
2. *I v jednoho Pána Ježíše Krista, Syna Božího, jednorozeného a z Otce narozeného přede všemi věky; Světlo ze Světla, Boha pravého od Boha pravého, rozeného, nestvořeného, jedné bytosti s Otcem; skrze něhož vše učiněno jest (Jan 3, 16 a 18; I. Jan 5, 1; Jan 17, 5 a 24; I. Jan 1, 5; Jan 8 12; I. Jan 5, 20; Jan 10, 30; Jan 1, 3);*
3. *jenž pro nás lidi a pro naše spasení sestoupil s nebe, vtělil se z Ducha svatého a Marie Panny a člověkem se stal (Jan 3, 17; Jan 6, 38; Luk. 1, 35; Jan 1, 14; I. Timot. 2, 5 a 6);*
4. *jenž za nás ukřižován jest pod Pontským Pilátem, trpěl i pohřben jest (Mat. hl. 27);*
5. *a třetího dne vstal z mrtvých podle Písem (Luk. hl. 24; Mar. 16, 6; Jan hl. 20 a 21);*
6. *vstoupil na nebesa, sedí na pravici Otce (Luk. 24, 51; Jan 3, 13; Žid. 10, 12);*
7. *a zase přijde se slávou soudit živých i mrtvých, jehož království nebude konce. (Mat. 16, 27; Mat. 25, 31–46).*
8. *I v ducha svatého, Pána, oživujícího, jenž od Otce pochází a s Otcem i Synem stejně ctěn a slaven jest a mluvil skrze proroky. (Jan 15, 26; Ž. 104, 30; Tit. 3, 5 a 6; II. Pet. 1, 21.)*
9. *I v jednu, svatou, obecnou a apoštolskou církev. (Ef. 5, 23 a 25–27.)*
10. *Vyznávám jeden křest na odpuštění hříchů. (Mat. 28, 19; Mar. 16, 16.)*
11. *Očekávám z mrtvých vzkříšení (Jan 6, 54);*
12. *a život věku budoucího. Amen. (Jan 5, 24.)*

Gorazd II. (1950). *Pravoslavný katechismus: učebnice pravoslavného náboženství na nár. a stř. škole*. Praha: Exarchát moskevské patriarchie v Československu., str. 14.

Příloha 3 Fotografie

Fotografie 1 – pohled na chrám sv. Gorazda z druhého břehu mostu přes řeku Moravu (Foto autor, 20. 3. 2018)

Fotografie 2 – vchod do chrámu sv. Gorazda (Foto autor, 20. 3. 2018)

Fotografie 3 – pohled na chrám sv. Gorazda a park, který se za ním nachází (Foto autor, 20. 3. 2018)

Fotografie 4 – informační tabule vedle chrámu sv. Gorazda (Foto autor, 20. 3. 2018)

